

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe İpek SARIÖZ BÜYÜKALP*, Volkan ALTINTAŞ**

Araştırma Makalesi

Sicil, 2026/I Sayı 55: 144-174

Makale Gönderim Tarihi: 12 Mayıs 2026

Makale Kabul Tarihi: 20 Mayıs 2026

Anayasa Mahkemesi'nin 2024/48855 Numaralı Ali Çetin Başvurusu Hakkında Verdiği 29.07.2025 Tarihli Kararın 5718 Sayılı Kanun'un 27. Maddesinin Uygulanması Bağlamında Değerlendirilmesi

Öz

Bu araştırmanın konusu Anayasa Mahkemesi'nin 2024/48855 numaralı Ali Çetin Başvurusu hakkında verdiği 29.07.2025 tarihli kararının bireysel iş sözleşmelerine uygulanacak hukuku belirleyen kanunlar ihtilafı kuralı (5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 27. maddesi) kapsamında değerlendirilmesi ve gelecekte yapılması muhtemel başvuruların sonucu bağlamında yerindeliliğinin incelenmesidir.

Anayasa Mahkemesi ilgili kararında, 5718 sayılı Kanun'un m. 27/1 hükmünün iptaline giden süreçle paralel şekilde, Yargıtay içtihadını ve ilgili hukuk kuralını yorumlama biçimini merkeze koyarak

başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlâl edildiği sonucuna varmıştır. Bu çerçevede, Yargıtay'ın somut olayda taraflarca seçilen hukuk olarak mutad işyeri hukukunu uygulamasını, daha sıkı ilişkili hukuku tespit yoluna gitmemesini ihlâl kararına dayanak yapmıştır. Oysa bu gerekçe bireysel başvuru mekanizmasının amacına aykırı olduğu gibi, karar Anayasa Mahkemesi hakkında süregelen "süper temyiz mahkemesi olma tehlikesi"ne ilişkin tartışmaları körükleyebilecek niteliktedir.

Çalışmamızda gerek Anayasa Mahkemesi'nin izlediği yöntem gerekse vardığı sonuçlar açısından bazı tespitler yapılarak gelecek uygulamaya ışık tutulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler:

Bireysel iş sözleşmelerinden doğan kanunlar ihtilafı, bireysel başvuru, mahkemeye erişim hakkı.

An Analysis of the Constitutional Court's Decision Dated July 29, 2025, Regarding Ali Çetin Application No. 2024/48855 in Relation to the Implementation of Article 27 of Law No. 5718

Abstract

The research is focused on the evaluation of the Constitutional Court's decision on Ali

*Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, ipek.sarioz@bau.edu.tr;

ORCID: 0000-0002-5203-8743

**Yargıtay 9. Hukuk Dairesi Tetkik Hâkimi, volkann0715@hotmail.com, ORCID: 0009-0004-2809-6822.

Çetin Application dated July 29, 2025 No. 2024/48855, within the scope of the conflict of laws rule (Article 27 of Law No. 5718 on Private International and Procedural Law) which determines the applicable law to individual employment contracts and the examination of its appropriateness in the context of the possible outcome of future individual applications.

In parallel with the process leading to the annulment of article 27/1 of Law No. 5718, the Constitutional Court concluded that the applicant's right of access to court had been violated. This decision targets the jurispru-

dence of the Court of Cassation regarding the determination of the applicable law to individual employment contracts in connection with the interpretation of article 27. However, this reasoning contradicts with the purpose of the individual application mechanism and is likely to fuel on going discussions about the Constitutional Court's potential to become a "super appellate court."

In our study, we will try to contribute on future practice by making certain observations according to both the methodology followed by the Constitutional Court and the conclusions which has been reached.

Keywords:

Conflict of laws and individual employment contracts, individual application, right to access to a court.

Giriş

İş gücü piyasasının artan biçimde sınır aşan işçi-işveren ilişkilerine sahne olması, bireysel iş sözleşmelerine yabancılık unsuru katmaktadır. Bu durum bireysel iş sözleşmelerine uygulanacak hukukun tespitini zorunlu kılmış ve kanunlar ihtilafı bağlamında birtakım tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalar yargı organları arasında özellikle yurt dışında çalışan Türk işçilerin yeterince korunup korunmadığı noktasında fikir ayrılıklarının doğmasına sebep olmuştur. Bölge adliye mahkemeleri ile Yargıtay kararlarına da yansıyan bu fikir ayrılıkları bireysel iş sözleşmelerine uygulanacak hukuku belirleyen genel kural niteliğindeki 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un¹ 27. maddesinin 1. fıkrasının Anayasa Mahkemesi tarafından iptali ile sonuçlanmıştır. Bununla birlikte, 10.03.2025 tarihli ve 32837 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan

Anayasa Mahkemesi'nin 05.11.2024 tarihli ve E. 2023/158, K. 2024/187 sayılı iptal kararı sonrasında 7550 sayılı Kanun'un² 18. maddesi ile kabul edilen 5718 sayılı Kanun m. 27'nin 1 ve 4. fıkralarına ilişkin yeni düzenleme de doktrinde var olan sorunları çözmek bakımından yeterli bulunmamıştır. Yeni düzenleme uygulamada karşılaşılan mevcut sorunları aşan başka soru ve sorunları beraberinde getirdiği ve yargı organının kanunlar ihtilafı yönteminin uygulanması bakımından karşılaştığı iş yükünü daha da artırdığı yönünde eleştirilmektedir.

Bizim de katılığımız bu eleştiriler ve 5718 sayılı Kanun m. 27'nin yeni düzenlemesinin doktrin ve yargı organları tarafından nasıl yorumlanacağı ve uygulanacağı tartışmaları bir yana, Anayasa Mahkemesi 5718 sayılı Kanun m. 27/1'in iptalinden önceki dönemde verilmiş Yargıtay kararlarına karşı yapılan bireysel başvurular çerçevesinde mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği yönün-

¹ Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5718, Kabul Tarihi: 27.11.2007, RG 12.12.2007/26728.

² Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 7550, Kabul Tarihi: 04.06.2025, RG 04.06.2025/32920 (Mükerrer).

de kararlar vermeye başlamıştır. Bu çalışmanın konusu, 5718 sayılı Kanun m. 27'nin eski düzenlemesi ile yeni düzenleme arasındaki farkların açıklanması ve kanunlar ihtilafı yöntemi çerçevesinde incelenmesinden ziyade, Anayasa Mahkemesi'nin 5718 sayılı Kanun m. 27'nin eski düzenlemesinin yürürlükte olduğu dönemde yapılan yargılamalar hakkında yaptığı yorumun ve vardığı mahkemeye erişim hakkının ihlaline ilişkin sonucun yerindediğinin bireysel başvuru kurumunun amacı ve mahkemeye erişim hakkı bağlamında değerlendirilmesinden ibarettir. Dolayısıyla amacımız yabancılık unsuru taşıyan bireysel iş sözleşmelerine uygulanacak hukuku gösteren 5718 sayılı Kanun m. 27'nin iptalinden önce ve sonra yapılan çeşitli akademik çalışmalarda tespitleri tekrar etmek değildir. Çalışmamızda kanun değişikliği öncesinde ve sonrasında yazılan ve uygulamayı da yakından ilgilendiren tartışmalara ışık tutan akademik çalışmalara yeri geldiğinde atıf yaparak, Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuruya konu olayda vardığı sonucu incelemeye ve somut olay özelinde bazı tespitler yapmaya çalışacağımızı ifade etmek isteriz. Zira aşağıda ayrıntılı şekilde incelemeye çalışacağımız bireysel başvuru hakkında verilen ihlal kararının temelinde her ne kadar yakın geçmişte doktrini ve yargı organlarını meşgul eden tartışmalar yatsa da amacımız daha önce dikkat çekilen hususların tekrarından çok Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru mekanizması özelindeki yaklaşımının yakın gelecekte yaratabileceği yargısal sorunlara dikkat çekmektedir.

Bu minvalde çalışmamızda yine birçok kıymetli çalışmaya konu olan bireysel başvuru yolunun açıklanmasına girilmeyecektir. Çalışmamızın birinci bölümünde, bireysel başvurunun etkin bir hak arama yolu olarak amacının ve kapsamının kısaca açıklanmasından sonra mahkemeye erişim hakkı özelinde somut olaya özgü bazı değerlendirmelere yer verilecektir. Daha sonra ise daha detaylı şekilde çalışma konumuz olan Anayasa Mahkemesi kararının dayanağını açıklanacak ve muhtemel yargısal sonuçları üzerinde durulacaktır. Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, Anayasa Mahkemesi kararına konu Yargıtay 9. Hukuk Dairesi kararının

incelenmesine geçilecektir. Bu kapsamda, bireysel başvuruya konu somut olayın özellikleri kısaca açıklanarak Yargıtay'ın 5718 sayılı Kanun m. 27 çerçevesinde yaptığı inceleme ve vardığı sonuç değerlendirilecektir. Böylece Anayasa Mahkemesi'nin vardığı ihlalin varlığına ilişkin sonucun yerindediği tartışılarak gelecekte aynı yönde verilmesi beklenen ihlal kararlarının iş sözleşmelerine özgü kanunlar ihtilafı kurallarına başvuru yoluyla tespit edilecek yabancı hukukların uygulanması bakımından yaratabileceği muhtemel olumsuz sonuçların engellenmesi amaçlanmaktadır.

I. Mahkemeye Erişim Hakkı İhlallerinin Tespitinde Bireysel Başvuru Yolunun Yeri ve Anlamı

A. Bireysel Başvuru Yolunun Dayandığı Bazı Temel İlkelerin Somut İhlâl Kararı Bağlamında Açıklanması

12.09.2010 tarihinde yapılan halk oylaması ile kabul edilen 5982 sayılı Kanun'un³ 18. maddesiyle T.C. Anayasası'nın 148. maddesine eklenen hükümle Türk hukukuna giren ve doktrinde "anayasa şikâyeti" olarak da adlandırılan⁴ bireysel başvuru, genel olarak temel hak ve hürriyetleri ihlal edilen bireylerin, tüm başvuru yollarını tükettikten sonra

3 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5982, Kabul Tarihi: 07.05.2010, RG 13.10.2010/27580.

4 Anayasa şikâyeti terimi ve Türk Anayasa Hukukundaki kullanımı hakkında ayrıntılı incelemeler için bkz. Tolga Şirin, *Türkiye'de Anayasa Şikâyeti (Bireysel Başvuru) İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Almanya Uygulaması ile Mukayeseli Bir İnceleme* (On İki Levha 2013) 6 vd. Ayrıca bkz. Ece Göztepe, 'Türkiye'de Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkının (Anayasa Şikâyeti) 6216 Sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi' (2011) 95, TBB Dergisi 13, 16 vd.; Şermin Birtane, *Etkili Bir Başvuru Yolu Olarak Bireysel Başvuru*, (Yetkin 2019) 21 vd.; Süheyl Batum, Didem Yılmaz ve Serkan Köybaşı, *Anayasa Hukuku Temel Kavramlar ve Genel Esaslar*, (2. Baskı, On İki Levha 2025) 728; Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku* (2. Baskı, Ekin 2018) 1080; Özcan Özbey, *Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkı* (2. Baskı, Adalet 2013) 65 vd.

Anayasa Mahkemesi'ne başvurmasına imkan sağlayan olağanüstü bir kanun yolu⁵ ya da hukuki çare şeklinde tanımlanan⁶ ve bu yönüyle anayasa yargısının önemli bir bölümünü oluşturan bir başvuru mekanizmasıdır⁷. Doktrindeki tanımlar bireysel başvurunun düzenlendiği temel metin olan 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un⁸ ilgili hükümlerine dayanmaktadır. 6216 sayılı Kanun m. 45/1 ve 2'de belirtildiği üzere, "(1) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. (2) İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmali için kanunda öngörülmuş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

Çalışmamızın giriş bölümünde ifade ettiğimiz üzere, bireysel başvuru yolu pek çok yönüyle akademik çalışmalara konu olmuş ve konusu, şartları ve sonuçları bağlamında farklı hukuk dallarına özgü olarak pek çok açıdan incelenmiştir. Bu incelemelerin çalışma konumuzu ilgilendiren tarafı Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru yoluyla yargı organları üstünde sahip olduğu "yaptırım gücü"nin dayandığı temel esasların ortaya konmasıdır. Zira, Türk doktrininde bireysel başvurunun kabulüne giden sürecin başından itibaren Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru çerçevesinde sahip olduğu "denetim" hakkının sınırlarının doğru çizilmesi gerektiği aksi halde başta Almanya örneğindeki gibi "anayasa şikâyeti" bağlamında özellikle Anayasa Mahkemesi ile diğer üst derece yargı organları arasında "olası ve fiili" bir yargısal yetki çekişmesinin yaşanabileceği dile getirilmiştir⁹.

Bireysel başvurunun anayasal bir hak (arama yolu) olarak kabulü sonucunda Anayasa Mahkemesi'ne temel hak ve özgürlükleri korumak bakımından yargısal bir işlev yüklenmiştir. Bireysel başvuru, temelde usulî ve ikincil bir hak arama yolu olarak değerlendirilmektedir¹⁰. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) dayandığı temel esaslardan biri olan "ikincilik ilkesi" gereğince temel hak ve özgürlüklerin sağlanması ve etkin şekilde güvence altına alınmasında esas görev ilk derece yargı organlarına aittir¹¹. İkinci-

5 Her ne kadar doktrinde kanun yolu ifadesi kullanılsa da bireysel başvuru medeni usûl hukukunda tanımlandığı şekliyle bir "kanun yolu" değildir. Bu tespit hakkında bkz. Ramazan Korkmaz, *Medeni Usûl Hukuku Açısından Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru* (2. Baskı, On İki Levha 2017) 76 vd. Aynı yönde bkz. Özbey (n 4) 69-71. Bu nedenle yazar bireysel başvurunun "tali nitelikte bir hukuki çare", "kendine özgü bir anayasal yargı yolu" olduğunu dile getirmektedir. Bu tespitler çalışma konumuz olan bireysel başvuruda izlenen yönetime karşı eleştirilerimiz bakımından önemlidir. Zira usûl hukuku bağlamında teknik olarak kanun yolları kapsamında ele alınamayacak bireysel başvuru yolunun, bir kanun olarak kullanılması mümkün değildir. Çalışmamızın ilk bölümünde bu husus ayrıntılarıyla incelenecektir.

6 Doktrindeki farklı tanımlar için bkz. Birtane (n 4) 23-24; Şirin (n 4) 11-12; Korkmaz (n 5) 2 vd.; Özbey (n 4) 68 vd. Ayrıca bkz. Hüseyin Turan, 'Bireysel Başvuru Yolunun Tanımı, Amacı ve Özellikleri' iç Hüseyin Turan ve Recep Kaplan (ed), *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2015) 1, 3.

7 Bu çalışmanın yapıldığı sırada, 2025 yılı dahil olmak üzere, Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuru sayısı 714.774'ü bulmuştur. Bu başvurulardan 623.088'i sonuçlanmıştır. Derdest başvuru sayısı 91.686'dır. Detaylı istatistiki bilgi için bkz. <<https://www.anayasa.gov.tr/tr/istatistikler/bireysel-basvuru-istatistikleri/1/>> Erişim Tarihi: 22 Nisan 2026. Görüldüğü üzere bireysel başvuru, anayasal temel haklarının ihlal edildiğini düşünen bireyler açısından oldukça yaygın bir hak arama yöntemi olarak kullanılmaktadır.

8 Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 6216, Kabul Tarihi: 30.03.2011, RG 03.04.2011/27894.

9 Bu tartışma hakkında ve özellikle Anayasa Mahkemesi'nin sergilemesi gereken duruş ile ilgili olarak bkz. Fazıl Sağlam, 'Anayasa Şikâyeti Kurumunun Türk Hukukuna Kazandırılması ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Olanakları' iç Mehmet Turhan ve Hikmet Tülen (ed) *Anayasa Yargısı İncelemeleri 1* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006), 71, 81 vd.; Şirin (n 4) 332 vd. 6216 sayılı Kanun'un kabulü aşamasında iktidar ile muhalefet arasındaki tartışmanın da bu konu ile sınırlı kaldığı yönünde bkz. Göztepe (n 4) 22 vd.

10 Bireysel başvurunun usulî bir hak olduğu yönünde bkz. Şirin (n 4) 25. Bireysel başvurunun ikincil ve istisnai nitelikte bir hak arama yolu olduğu yönünde bkz. Birtane (n 4) 31 vd.; Korkmaz (n 5) 80; Özbey (n 4) 74 vd. Ayrıca bkz. Bülent Algan, 'Bireysel Başvurularda "Açıkça Dayanaktan Yoksunluk" Kriterinin Anayasa Mahkemesi Tarafından Yorumu ve Uygulanması' (2014) 63 (2) AÜHFD 247, 259 vd.; Batum, Yılmaz ve Köybaşı (n 4) 734-735.

11 İkincilik ilkesi ("principle of subsidiarity") hakkında bkz. European Court of Human Rights, Interlaken Declaration of 19 February 2010, Interlaken Follow-Up <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/2010_interlaken_

cillik ilkesinin bir diğer sonucu da ihlâl iddiasının yargılama aşamasında ileri sürülmüş olması zorunluluğudur¹²; zira ancak bu şekilde iddia edilen hak ihlâlinin bireysel başvuruya gerek kalmaksızın yargılama aşamasında giderilmesine imkân sağlanmış olacaktır¹³. Kanımızca bu kabul aynı zamanda yargı organına da adil bir yargılama gerçekleştirmek açısından destek olmaktadır. Zira esas olan yargı organları nezdinde talep edilen bir hakka mümkün olduğu kadar hızlı ulaşmak ise, söz konusu hakkın ihlâlinin bir an önce yargı organının önüne getirilmesi, hak ihlâli savunmasının bireysel başvuru aşamasına bırakılmaması gerekir. Böylece Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru bağlamında halihazırda fazlasıyla muhatap olduğu iş yükünün azalması da mümkün olacaktır¹⁴.

İkincilik ilkesinin hâkim olduğu AİHS sisteminde AİHM, bireysel başvuru yolunda ise Anayasa Mahkemesi ilk derece ve üst derece yargı organlarının kararlarını yeniden inceleyen veya esastan denetleyen bir "süper temyiz mahkemesi" olarak görev yapmamaktadır¹⁵. Bu nedendir ki, bireysel başvuru incelemesi medeni usûl hukuku bağlamında bir çekişmesiz yargı işi ya da

dava olmadığı gibi¹⁶ olağan ya da olağanüstü bir kanun yolu da değildir¹⁷. Davacının talep konusu hakkında dava sebebinin dayanağını oluşturan hukuk kurallarının uygulanması ve çeşitli ispat araçlarının değerlendirilmesi ile gerçekleştirilen yargılama faaliyetinin aksine, bireysel başvuru incelemesinde başvuranın ileri sürdüğü hak ihlâlinin var olup olmadığı ile sınırlı bir inceleme yapılmaktadır. Bu husus 6216 sayılı Kanun m. 49/6'da şu şekilde ifade edilmektedir: "*Bölümlerin, bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin incelemeleri, bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.*" Aynı şekilde bireysel başvurular hakkında verilebilecek kararlara ilişkin 6216 sayılı Kanun m. 50/1 uyarınca "*Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Ancak yerin delik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.*"

6216 sayılı Kanun'un çizdiği sınırlar Anayasa Mahkemesi'nin verdiği çeşitli bireysel başvuru kararlarında da açıkça dile getirilmektedir¹⁸. Bunun-

follow-up_eng' Erişim Tarihi: 22 Nisan 2026.

12 Özbey (n 4) 77. Yazar, yetkili yargı organı önünde ileri sürülmeyen usul hatalarının da "*Anayasa Mahkemesi önünde şikâyet konusu edilemeyeceğini*" ifade etmektedir.

13 Mustafa Kuş, 'Örnek Uygulamalar Işığında Bireysel Başvuru ve Geleceği' iç Sevtap Yokuş (ed), Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru (Anayasa Şikayeti) (2. Baskı, Seçkin 2015) 77, 95. Uyuşmazlığı gören derece mahkemelerinin temel hak ve özgürlüklerin ihlâline müdahale açısından etkin konumda oldukları yönünde bkz. Birtane (n 4) 125.

14 Aynı yönde bkz. Kuş (n 13) 95.

15 Bu durum doktrinde "temyiz mercii (dördüncü derece mahkemesi) olmama" şeklinde ifade edilmektedir. Bazı örnekler için bkz. Birtane (n 4) 125 ve 162 vd.; Cüneyt Durmaz, 'Esasa İlişkin Kabul Edilemezlik Nedenleri' iç Musa Sağlam (ed), Bireysel Başvuru İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri (2. Baskı, Anayasa Mahkemesi Yayınları 2013) 225, 228. Süper yetkili bir üst mahkeme veya süper temyiz mahkemesi kavramları birçok eserde kullanılmaktadır. Bazı örnekler için bkz. Korkmaz (n 5) 78; Hakan Atasoy, 'Bireysel Başvuruda Güncel Sorunlar' iç Sevtap Yokuş (ed), Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru (Anayasa Şikayeti) (2. Baskı, Seçkin 2015) 227, 248.

16 Korkmaz (n 5) 68 vd.

17 Yukarıda belirttiğimiz üzere, doktrinde bireysel başvurunun tanımında kullanılan "olağanüstü kanun yolu" ifadeleri 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun uygulandığı yargılamalar bakımından teknik anlamda kanun yolu olarak anlaşılmamalıdır. Temel bir özellik olarak bireysel başvuruya konu edilen yargı mahkeme kararları, somut olayın özelliklerinin maddi hukuk bağlamında incelenmesi ve delillerin değerlendirilmesi açısından incelenemez. Bu nedenle bireysel başvuru söz generisi bir hak arama yolu olarak da kabul edilmektedir. Bkz. Birtane (n 4) 33-34; Özbey (n 4) 70.

18 Bazı örnekler için bkz. Anayasa Mahkemesi, Şahin Alpay Başvurusu (2), Başvuru No. 2018/3007, 15.03.2018, § 53: "*Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin birçok kararında da ifade edildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale söz konusu olmadıkça hukuk kurallarının uygulanması ve yorumlanması ile delillerin takdir ve değerlendirilmesi derece mahkemelerine aittir (örnek olarak bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42; Sabahat Beşik ve diğerleri [GK], B. No: 2014/3738, 21/12/2017, § 23). Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak*

la birlikte özellikle "kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamayacağına" ilişkin 6216 sayılı Kanun m. 49/6 hükmünün ne şekilde anlaşılması gerektiği de doktrinde ileri sürülen görüşlerin¹⁹ yanında yine Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru içtihadından çıkmaktadır²⁰. Buna göre, "Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biriyle doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfilik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai durumlarda aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizzati kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfilik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfilik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231,

4/6/2020, § 149; M.B., § 83)."²¹

Bireysel başvuruya hakim bu anlayış Anayasa Mahkemesi'nin kabul edilebilirlik kriterlerine ilişkin emsal kararlar hakkında yaptığı açıklamada da ifadesini aynen şu şekilde bulmaktadır: "Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyumsuzlukla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez."²² Anayasa Mahkemesi'ne göre, açık ve bariz keyfilik kavramı, bir kanun hükmünün "ortalama hukuk bilgisine sahip bir kimse tarafından okunduğunda lafzından çıkaracağı anlamın tam tersi bir şekilde yorumlanması ve uygulanmasıdır."²³ Mahkemeye erişim hakkı özelinde yaptığı bir değerlendirmede Anayasa Mahkemesi bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: "Derece mahkemelerince mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğu ifade edilen hükümlerle ilgili olarak geliştirilen yorumların isabetli olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının kanunun açık lafzıyla çelişki içinde olduğu veya kanun metni dikkate alındığında bireyler tarafından öngörülmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşıldığı hâllerde mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı

değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme "kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi" veya "yerindelik denetimi" olarak nitelendirilemez." Aynı yönde bkz. Anayasa Mahkemesi, Ayşegül Bozoğlu Başvurusu, Başvuru No.2019/12125, 14.02.2024, § 27-28; Anayasa Mahkemesi, Uğur Tomurcuk Başvurusu, Başvuru No 2018/26602, 15.03.2022, § 46.

19 Özcan Özbey, 'Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurularda Kabul Edilmezlik Nedenleri' iç Sevtap Yokuş (ed), Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti) (2. Baskı, Seçkin 2015) 185, 219; Algan (n 10) 272-274; Atasoy (n 15) 250 vd.; Birtane (n 4) 126 vd.; Durmaz (n 15) 229 vd.

20 "Kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlar" ifadesinin lafzının amaca uygun olmadığı eleştirisi hakkında bkz. Göztepe (n 4) 23. Özbey de bu ifadenin kafa karışıklığına yol açacağını ifade etmektedir. Bkz. Özbey (n 4) 400.

21 Anayasa Mahkemesi, Ayşegül Bozoğlu Başvurusu, Başvuru No 2019/12125, 14.02.2024, § 29.

22 Bkz. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/bireysel-basvuru/bireysel-basvuru-kabul-edilebilirlik-kriterlerine-ait-emsal-kararlar/acikca-dayanaktan-yoksunluk/>. Erişim Tarihi: 22 Nisan 2026.

23 Birtane (n 4) 165.

kanaatine varılması mümkündür²⁴."

Bu çerçeveden bakıldığında, bireysel başvuru yoluyla amaçlanan şey kamu gücü kullanılarak gerçekleştirilen temel insan hakkı ihlallerinin ortadan kaldırılmasına yönelik bilincin yargı organları tarafından anlaşılması ve özümsemesidir²⁵; bu anlamda Anayasa Mahkemesi'nin görevi, "bu perspektifin tüm yargı düzenine yayılmasında kendi uzmanlığı çerçevesinde yardımcı olmakla sınırlı kal[malıdır]²⁶". Anayasa'nın diğer tüm kanunlar üstündeki yeri ve Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı Mahkeme'ye kendi görevi bağlamında bir üstünlük tanımakta ise de, bu üstünlük özellikle bireysel başvuru yolu özelinde Anayasa Mahkemesi'ne diğer üst yargı organlarına kıyasen "üstün yargılama mercii" sıfatı kazandırmamaktadır²⁷. Nihayetinde en başa dönecek olursak, bireysel başvuru bir yargılama olmakla beraber bir "üst derece yargılaması" ya da teknik ifadesiyle bir kanun yolu değildir.

Bu tespitlerin çalışmamızın konusunu oluşturan bireysel başvuru kararı bağlamında bir sonucu bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kararlarında aldığı konum günden güne üst yargı organlarının görev alanına giren uyuşmazlıklarda AİHS ve Anayasa ile korunan temel hakların ihlâl edildiğinin tespitinden, yargı organlarının esas hakkındaki incelemesine ve hukuk kurallarının yorumuna müdahale etmeye doğru kaymaktadır. Bu çalışmanın amacı temel hakların nasıl korunacağı konusunda Anayasa Mahkemesi'ne sınır çizmek değilse de²⁸, yukarıda

Mahkemenin kendine çizdiği sınırların vurgulanmasıdır. Zira Anayasa Mahkemesi yargı kararlarına ne zaman müdahale edebileceğini kendisi belirlemiştir. Buna göre, yargı kararlarının "*adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olması*" halinde Anayasa Mahkemesi "koruması" devreye girebilecektir. Buna göre, yargı organının hukuk kurallarını uygularken "*usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediği*" önem kazanmaktadır.

Aşağıda ayrıntılı bir şekilde inceleneceği üzere²⁹, Anayasa Mahkemesi somut uyuşmazlıkta Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin yabancılık unsuru içeren ve bireysel iş sözleşmesinden doğan uyuşmazlık hakkında kanunlar ihtilafı yönteminin nasıl uygulanması ve uygulanacak hukukun hangi esaslar dahilinde tespit edilmesi gerektiğine yönelik değerlendirmesinin işçinin mahkemeye erişim hakkını kısıtladığı sonucuna varmıştır. Mahkeme ihlâl kararında milletlerarası özel hukuka özgü olan ve 5718 sayılı Kanun m. 27'de düzenlenen hukuk seçimi ve kaçış hükmüne başvurulması gibi bazı kavramları yorumlayarak bir sözleşmesel ilişkiyle sıkı veya daha sıkı ilişkili hukukun belirlenmesi ve uygulanmasına yönelik Yargıtay değerlendirmeleri ve uygulamasını merkeze koyan bir yaklaşım sergilemiştir. AYM, önce bireysel başvurunun ikincillik ilkesine değinerek somut uyuşmazlıkta ihlâl kararı verilmesine sebep olan "dava açma süresinin" ne zaman başlayacağı konusunda Mahkemenin bir görevi olmadığını vurguladıktan sonra (bkz. § 45), Yargıtay'ın somut iş sözleşmesinde tarafların hukuk seçimi yapmış olduklarına dair yorumunun sorunlu olduğuna ve "*mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin*

24 Anayasa Mahkemesi, Ziya Özden Başvurusu, Başvuru No. 2016/67737, 19.11.2019, § 59.

25 Bireysel başvurunun temel işlevleri arasında sayılan bir unsur da temel hak ve özgürlüklerin "*dolaysız kullanımı*" bağlamında yargı organları arasında birliği ve yurttaşların bu yöndeki bilincini geliştirmektir. Bkz. Göztepe (n 4) 21. Benzer yönde bkz. Özbey (n 4) 82-83.

26 Sağlam (n 9) 83. Anayasa Mahkemesinin bu anlamda "kendi kendini frenlemesi gerekeceği" yönünde bkz. Özbey (n 4) 400.

27 Kuş (n 13) 98.

28 İlk derece veya üst yargı organlarının hukuk kurallarını belirlerken ve uygularken "açık hataya düşmeleri" ya da hukuk kurallarını somut uyuşmazlık ile ilgisi olmayacak şekilde yorumlamak suretiyle "uygulama hatası" yapımları" durumunda Anayasa Mahkemesi'nin bireysel

başvuruları değerlendirirken izlemesi gereken yol tartışmalıdır. Bir görüş Anayasa Mahkemesi'ne geniş bir yetki alanı tanınması gerektiğini, bunun bireysel başvurunun tanıdığı "zaruri bir yetki" olduğunu dile getirirken, diğer görüş bu zaruri yetkinin çok istisnai durumlarda kullanılabilceğini savunmaktadır. Bkz. Kuş (n 13) 98-99.

29 Bkz. "Anayasa Mahkemesi Kararına Konu Yargıtay 9. Hukuk Dairesi Kararının İncelenmesi" başlığı altında "Anayasa Mahkemesinin Vardığı Sonucun Yerinde Olup Olmadığı" başlıklı bölüm.

ölçülülüğünün tespitinde büyük önem taşıdığına" işaret etmiştir (bkz. § 55). Hukuk seçiminin varlığına kanaat getiren Yargıtay'ın somut uyuşmazlık ile seçilen hukuktan daha sıkı ilişkiyi sağlayan bir hukukun araştırılması yoluna gitmemiş olmasının mahkemeye erişim hakkının ölçüsüz ve orantısız şekilde kısıtlanmasına yol açtığı ifade edilmiştir (bkz. § 60-61).

Anayasa Mahkemesi'nin vardığı bu sonucun mahkemeye erişim hakkının ihlali bakımından yerinde olup olmadığı bir yana³⁰, bireysel başvuruların kabul edilebilirlik kriterleri arasında sayılan "açıkça dayanaktan yoksunluk" kriteri bağlamında sorgulanmaya muhtaç olduğunu düşünüyoruz. Zira, hukuk kurallarının uygulanması ve yorumlanmasına ilişkin başvurular "kanun yolu şikâyetine konu olan başvurular" kapsamında değerlendirilmekte ve özellikle adil yargılanma hakkı bağlamında açıkça dayanaktan yoksunluk kriterini sağlamayan bu tür başvuruların kabul edilmez olduğuna karar verilmesi gerektiği dile getirilmektedir³¹. Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kapsamında ihlâl edildiği ileri sürülen hak -somut olayda mahkemeye erişim hakkı- özelinde ilk ve üst derece yargı organlarının vardığı hukuki sonuçları inceleyebileceği ve denetleyebileceğinin, aksi halde bireysel başvuru yolunun etkin bir hak arama imkânı sunamayacağının kabulü tartışmasızdır³². Ancak buradaki ölçü, başvuru konusu temel hakkı ihlâl eden yargı organının hukuk kuralının tespiti, yorumlanması ve uygulanmasında keyfi davranması ya da açık ve bariz bir hata yapması neticesinde adalet ve sağduyunun katlanılamaz şekilde zarar görmüş olmasıdır.

Doktrinde haklı olarak, başvurucunun yanlış yorumlandığını veya uygulandığını savunduğu hukuk kuralının başvuruya konu -ihlâl iddiasının dayanağı olan- hak ile olan ilişkisi üzerinde durulmakta ve ilgili hukuk kuralı ile ihlâl edildiği ileri sürülen hakkın irtibatlı olması halinde Anayasa Mahkemesi'nin esastan inceleme yapabileceği, başvurunun kanun yolu şikâyeti olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmektedir³³. Somut başvuru bu durumun bir örnekle açıklanması bakımından güzel bir çerçeve çizmektedir. Zira somut bireysel başvuru kararı, iş sözleşmesine uygulanacak hukuk olarak tespit edilen Rusya hukukunda (Rusya Federasyonu İş Kanunu'nda) yer alan üç aylık dava açma (zamanaşımı) süresinin işçinin mahkemeye erişim hakkını orantısız şekilde kısıtladığı izlenimi yaratmakta ancak buna ilişkin açık bir tespit içermemektedir. Bunun yerine Mahkeme Yargıtay'ın kanunlar ihtilafı kuralını uygulama şeklinin doğru olmadığına yönelik bir tespit yapma yoluna gitmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin ve AİHM'in mahkemeye başvuru ve itiraz sürelerini düzenleyen kanun hükümlerinin katı bir biçimde uygulanmasının mahkemeye erişim hakkının ihlâline yol açabileceğini belirten kararlarına rastlamak mümkündür³⁴. Nitekim somut bireysel başvuru kararında da bu içtihada atıf yapılmaktadır (bkz. § 43-49). Hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması bağlamında kabul görebilecek dava açma sürelerinin hak ihlaline yol açacak şekilde yorumlanması ya da uygulanması AİHM'e ya da Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruların inceleme ve denetleme alanına girmektedir. Ancak somut karara bakıldığında, Anayasa Mahkemesi'nin mahkemeye erişim hakkının kapsamı ve sınırlandırılmasının yerindeliği ile ilgili temel ilkeleri gayet açık bir biçimde ortaya koyduktan sonra, bu ilkelerin olaya uygulanmasını konu alan bölümde (bkz. § 50-61), bu ilkelerden tamamen bağımsız ve hatta ilgisiz bir değerlendirme yaptığı görülmektedir. Zira Anayasa Mahkemesi, somut olayda, Yargıtay'ın 5718

30 Bu konu aşağıda ayrıca ele alınacaktır. Bkz. "Mahkemeye Erişim Hakkının İhlali Çerçevesinde Anayasa Mahkemesinin Yaklaşımı" başlıklı bölüm.

31 Furkan Samet Eser, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Kriterleri* (Adalet 2024) 108 ve 156 vd. AİHM'nin yaklaşımı hakkında ayrıca bkz. Birtane (n 4) 126-127.

32 Bireysel başvuru yolunun AİHS ve Anayasa ile korunan temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olarak kabulü ve bu amaca yönelik yargılama faaliyetinin Anayasa Mahkemesini süper temyiz mahkemesi haline getirmeyeceği yönünde bkz. Atasoy (n 15) 255.

33 Eser (n 31) 157.

34 Bu konuda bkz. aşağıda "Mahkemeye Erişim Hakkının Anlamı ve Kapsamı" başlıklı bölüm.

sayılı Kanun m. 27 kapsamında hukuk seçiminin varlığına ilişkin yorumunu yanlış bulmuş ve devamında *"iş sözleşmesi ile daha sıkı ilişkili bir hukukun -ki o hukukun somut olayda Türk hukuku olması beklenmektedir- bulunup bulunmadığının irdelenmemesi"*nin başvurunun mahkemeye erişim hakkına ölçüsüz bir müdahaleye sebep olduğu sonucuna varmıştır. Diğer bir ifadeyle, Anayasa Mahkemesi'nin yaptığı açıklamalar dikkate alındığında, somut olayda uygulanan yabancı hukuktaki dava (zamanaşımı) süresinin başvurunun mahkemeye erişim hakkını kullanmasına engel oluşturup oluşturmadığı tartışmasına yer vereceği düşünülecekken, Mahkeme kanunlar ihtilafı kuralının (5718 sayılı Kanun m. 27) uygulanma şartlarına ilişkin maddi bir değerlendirme yapma yoluna gitmiştir, ki bu durum ihlâl kararı ile varılmak istenen sonuç konusunda tereddüt uyandırmaktadır.

Oysa, somut olay çerçevesinde uygulanacak hukuk olarak tespit edilen Rusya hukukunda yer alan dava açma (zamanaşımı) süresinin mahkemeye erişim hakkını kısıtlayacak şekilde uygulanıp uygulanmadığı incelenmiş olsaydı, yukarıda hak verdiğimiz doktrin görüşüne bire bir örnek teşkil edecek bir durumun var olduğu sonucuna varmak imkân dahilinde olabilecekti. Şöyle ki, ihlâl edildiği ileri sürülen mahkemeye erişim hakkı ile dava açma süresini gösteren hukuk kuralının arasındaki irtibat, başvuruyu "kanun yolu şikâyeti" olmaktan çıkarabilecek niteliktedir. Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin hukuk kuralının yanlış yorumlanması veya uygulanması bakımından yapacağı incelemenin sınırlarını yine hatırlamakta fayda vardır. Uygulanacak yabancı hukukun dava açma süresinin milletlerarası özel hukukun sunduğu imkânlar dahilinde, örneğin 5718 sayılı Kanun m. 5 çerçevesinde kamu düzenine aykırı bulunarak uygulanmaması ihtimal dahilindedir. Ancak bu ihtimalin gerçekleşmesi ancak derece mahkemelerinin somut olayın özelliklerini dikkate alarak yapacağı değerlendirmenin sonucuna bağlıdır. Bu değerlendirme sonucunda yabancı hukukun uygulanmasına karar verilmesi halinde de işçinin mahkemeye

erişim hakkının ihlâl edildiği sonucuna varmak mümkün olmayacaktır. Zira, bu noktada Anayasa Mahkemesi'nin derece mahkemelerinin yorum faaliyetine müdahale edemeyeceği gerçeği ile karşılaşmaktadır. Bu noktada Anayasa Mahkemesi'nin somut başvuruya konu ilk ve üst derece yargı kararlarında yapılan yorum ve değerlendirmelerle bağlı olduğunu, bu değerlendirmeleri dikkate alması gerektiğini, hukuk kurallarının yanlış yorumlanması veya uygulanmasına yönelik incelemenin "keyfilik ve açık hukuki ya da takdir hatanın varlığı" ile sınırlandırıldığını vurgulamak gerekmektedir³⁵.

Aksi yorum kanımızca, Anayasa Mahkemesi'nin "süper temyiz mercii" olabileceğine ilişkin kaygıları haklı çıkaracaktır ki, somut bireysel başvuru kararında da buna benzer bir durumun var olduğu görülmektedir. Hukuk seçiminin varlığına hükmedilmesinin ve başvuruya konu dava görülmekte iken yürürlükte olan 5718 sayılı Kanun m. 27'nin yapısına uygun şekilde daha sıkı ilişkili hukuka başvurulabileceğini düzenleyen kaçış hükmüne başvurulmamasının açık keyfilik ya da hukuk kuralının uygulanmasında fahiş hatanın varlığına işaret ettiğini savunmak kanımızca hayli güçtür. Nitekim kararın karşı oy yazısında da bu hususun altı çizilmiştir³⁶. Bir adım öteye giderek,

35 Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvurular kapsamında yapacağı incelemenin hak ihlalinin tespiti ile sınırlı kalmasının ve bu hassasiyetin "karar yazımına da yansıtılması"nın yüksek mahkemeler arasındaki ilişkiler bakımından önemi doktrinde de vurgulanmaktadır. Bkz. Kuş (n 13) 99. Bu hassasiyetin gözetilmesinin aynı zamanda yüksek yargı organları arasında Anayasa m. 148/4 ile kurulan denge ve olumlu iş birliği açısından da elzem olduğunun altını çizmek isteriz.

36 Aynı yönde bkz. Üye Ömer Çınar'ın Karşı Oy yazısı: "Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatlarında belirtildiği üzere, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi yargılamayı yapan derece mahkemelerinin görevidir. Anayasa Mahkemesinin görevi ise, derece mahkemelerinin yorumlarının açıkça keyfi veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemektir. Buna göre, davaya bakan yerel mahkemenin ve temyiz incelemesini yapan Yargıtay ilgili Dairesinin kararında bariz takdir hatası veya keyfilik de mevcut değildir. Yerel mahkemenin ve bu kararı denetleyen Yargıtay ilgili Dairesinin kararı gerekçeli olup, keyfilik ya da bariz takdir hatası içermediğinden Anayasa'nın 36.maddesinin ihlâl edilmesi söz konusu değildir."

bu keyfiliğin ya da açık hatanın adil yargılanma hakkı kapsamında ayrı bir hak olarak kabul edilen mahkemeye erişim hakkının ihlâlüne yol açtığına hükmetmek kanımızca mümkün değildir. Zira Anayasa Mahkemesi'nin ortaya koyduğu mantık silsilesinde -Mahkemece karar tarihinden önce iptal edilen- 5718 sayılı Kanun m. 27'nin "yanlış" yorumu ile ihlâl edildiği savunulan mahkemeye erişim hakkı özelinde doğrudan bir bağlantıda bulunmamaktadır.

Dolayısıyla aslında Anayasa Mahkemesi'nin, 5718 sayılı Kanun m. 27'nin üst derece yargı organı tarafından yorumlanmasına ve uygulanacak hukukun -başvurucuya göre- yanlış tespit edildiğine ilişkin bu başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez olduğuna hükmetmesi gerekirdi. Mahkeme, bunu yapmadığı gibi, dava açma süresinin mahkemeye erişim hakkı ile olan yakın ilişkisinden faydalanaarak başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verdikten sonra, bireysel başvuru yolunun amacına tamamen aykırı bir gerekçeyle ihlâl kararı vermiş bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin, somut olayda olduğu gibi, kendi uzmanlık alanının dışında kalan konularda yargı organlarının yorum ve takdir hakkına müdahale niteliğindeki ihlâl kararlarının, bireysel başvuru yolunun amacına ve düzenleniş biçimine ters düşeceği düşüncesindeyiz³⁷. Bu

düşüncemiz somut kararda Anayasa Mahkemesi tarafından da şu ifadelerle desteklenmektedir: *"Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği mahkemelerin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda mahkemelerce benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanınması veya mahkemelerin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz (Mehmet Arif Madenci [2. B.], B. No:2014/13916, 12/1/2017, § 81)." (Bkz. § 51).*

Somut olayda, uyumsuzluk konusu bireysel iş sözleşmesinde yer alan hükümlerin Yargıtay 9. Hukuk Dairesi tarafından açık bir hukuk seçimi olarak yorumlanması, kanımızca bu tespitin bire bir karşılığıdır. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin yorumunun açıkça keyfilik ya da 5718 sayılı Kanun m. 27/1'in uygulanması açısından -özellikle aşağıda inceleneceği üzere³⁸ somut sözleşme hükümleri dikkate alındığında- bariz hukuka aykırılık veya hata içerdiği sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Söz konusu yorum, ancak konusunda uzman milletlerarası özel hukukçuların taraf olabileceği, kanunlar ihtilafı bağlamında derin bir akademik tartışmaya konu olabilecek bir yorumdur. Somut olayda taraflarca hukuk seçimi yapıldığına ilişkin yorumun mahkemeye erişim hakkının ihlâlüne dayanak yapılmasının bireysel başvuru yolunun üst derece (süper) temyiz mekanizmasına dönüşmesine yol açacak nitelikte olduğu aşikardır.

Son olarak ifade etmek istediğimiz husus, somut bireysel başvuru kararında Anayasa Mahkemesi'nin önceki açık içtihadının aksine, "açıkça keyfilik" ya da bariz/açık takdir hatası" kavramlarına hiç değinmemiş olduğudur. Bunun yerine Mahkeme, iş sözleşmesinde tarafların seçtiği (belirlendiği) hukuk olarak mutad işyeri hukukunun uygulanmasının mahkemeye erişim hakkı üzerin-

37 Bireysel başvuruya konu ihlâl iddialarının genel olarak yargı organlarının hatalı karar verdiği yönünde bir "şikâyet mahiyetinde kaldığı" hallerde, bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik tespit edilmediği sürece, kanun yolu şikâyeti olarak değerlendirilip kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği yönünde bkz. Eser (n 31) 157. Buradaki temel ayrım, yukarıda da izah etmeye çalıştığımız üzere, yargı organlarının takdir hakkına müdahale sınırına dayanmaktadır. Örneğin, somut bireysel başvurunun Rusya hukukunun üç aylık dava zamanaşımı süresinin mahkemeye erişim hakkına esaslı ve ölçüsüz bir müdahale teşkil edip etmediğinin tartışma konusu yapması halinde, varılacak sonuçtan bağımsız bir şekilde ve en azından kabul edilebilirlik kriterleri bağlamında "açıkça dayanaktan yoksun olmayan" bir başvuru söz konusu olabilirdi. Ancak somut olaydaki gibi başvurunun Türk hukukunun uygulanması gerektiğine dair iddiaları çerçevesinde, iş sözleşmesinde yer alan hükümlerin Yargıtayca yorumlanması neticesinde 5718 sayılı Kanun m. 27/4 bağlamında iş sözleşmesi ile daha

sıkı ilişkili hukukun tespitine gerek duyulmamasına dayalı bir ihlâl kararı, dayandığı temel itibarıyla açıkça dayanaktan yoksun bir başvuru neticesinde verilmiştir.

38 Bkz. aşağıda "Somut Olayın Özellikleri ve 5718 sayılı Kanun m. 27 Bağlamında Değerlendirilmesi" başlıklı bölüm.

deki etkisi üzerinde durmuştur. Mahkemeye göre, “mutad işyerinin belirlenmesi olaya uygulanabilecek hukuku tamamen değiştirebileceğinden ve yapılacak yanlış bir belirleme dava açma hakkını anlamsız hale getirebileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilecektir” (bkz. § 55). Mahkemenin ihlâl gerekçesine bakıldığında, doğrudan 5718 sayılı Kanun m. 27’deki kavramların ve hükmün kendi içindeki uygulanacak hukukun tespitine ilişkin sistemin yorumu ile ilgili olduğu açıkça görülmektedir. Ancak Mahkeme, üst derece yargı organının yorumunun keyfilik içerdiğini belirtmekten de kaçınmıştır. Zira gerek hukuk seçiminin yanlış yorumlandığı gerekse uygulanacak hukukun yanlış tespit edildiği eleştirisi kararın esastan incelenmesine ilişkindir ve bireysel başvuru yolunun konusu değildir. Bu tespit, kanımızca, Anayasa Mahkemesi’nin derece mahkemeleri yerine geçerek karar verme eğiliminde olduğunu ve bu yönüyle ihlâl kararının hukuka aykırılığını açıkça ortaya koymaktadır.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlali Çerçevesindeki Anayasa Mahkemesi’nin Yaklaşımı

1. Mahkemeye Erişim Hakkının Anlamı ve Kapsamı

Mahkemeye erişim hakkı, adil yargılanma hakkının kapsamında sayılan hakların başında gelmektedir. Mahkemeler önünde hak arama özgürlüğünün temel taşlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, esasen adil yargılanmanın birinci adımını oluşturmaktadır. AİHM’in AİHS m. 6/1’de düzenlenen adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uygulanmasına ilişkin içtihadında önemli bir yere sahip olan mahkemeye erişim hakkı, Anayasa Mahkemesi’nin bireysel başvurular çerçevesinde de sıklıkla başvurduğu ihlâl sebeplerinden birini oluşturmaktadır.

Doktrinde tanımlandığı üzere mahkemeye erişim hakkı, “bireylerin iddia ve savunmalarını bir yargı mercii önünde ileri sürebilmelerini sağlayan adil yargılanmanın bir unsurudur”³⁹. Buna göre, “hakkını

mahkeme nezdinde ileri sürerek hukuki korunma talebinde bulunmak isteyen” her bireyin, mahkemeye erişim hakkını kullanabilmesi ve bu yolda “aşılması güç bir engelle karşılaşmaması” esastır⁴⁰. Bu açıdan mahkemeye erişim hakkı kısaca “bireylerin bir yargı önünde dava açabilmek için gerekli imkânlarla sahip olmasını” güvence altına almaktadır⁴¹ ve “en genel ifadeyle mahkemeden karar elde edebilmeyi teminat altına almaktadır”⁴².

Mahkemeye erişim hakkı, hak arama özgürlüğü ve adalete erişim kavramları ile birlikte değerlendirilmektedir. Doktrinde bir görüş, Anayasa m. 36’da ifadesini bulan hak arama özgürlüğü ile mahkemeye erişim hakkının arasında terminolojiktan öte bir fark olmadığını ifade etmektedir⁴³. Buna karşın, hak arama özgürlüğünü adalete erişim kavramı ile birlikte ele alan görüş uyarınca, adalete erişim, “hak arayan kişilerin hukuk sisteminin resmî kurumlarına ulaşabilmelerini” ifade etmektedir⁴⁴. Her hâlkârda mahkemeye erişim hakkı adil yargılanma hakkının içtihat yoluyla genişletilen sınırları içinde kalmaktadır⁴⁵.

Anayasa Mahkemesi’ne göre ise mahkemeye erişim hakkı, “bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara

lerarası Özel Hukuka Etkisi (Adalet 2019) 241. Ayrıca bkz. Ahmet Ekinci, ‘Anayasa Mahkemesi’nin Bireysel Başvuru Kararlarında Mahkemeye Erişim Hakkı’ (2014) 18 (3-4) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 821, 823.

40 Sezin Aktepe Artık, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı (Seçkin 2014), 75.

41 A. İpek Sarıöz Büyükalp, AİHS ve AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usûl Hukuku Üzerindeki Etkileri (On İki Levha 2018) 109-110. Bununla birlikte yazar mahkemeye erişim hakkının medeni usûl hukuku bağlamında dava niteliğinde olmayıp, icra takibi veya tedbir talebinde bulunulması gibi hukuki himaye talepleri bakımından da geçerli olduğunu dile getirmektedir.

42 Aleyna Kıran, ‘Mahkemeye Erişim Hakkının Anayasa Mahkemesi Kararları Ekseninde İncelenmesi’ (2025) 3 (1) Trabzon Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, 9, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3930916> Erişim Tarihi: 24 Nisan 2026.

43 Ekinci (n 39) 824. Ayrıca bkz. Arslan (n 39) 247.

44 Aktepe Artık (n 40) 74-75. Mahkemeye erişim hakkını ifade etmek üzere doktrinde kullanılan kavramlar hakkında bkz. Arslan (n 39) 241, dn. 39.

45 Aktepe Artık (n 40) 73; Ekinci (n 39) 823.

39 İlyas Arslan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Millet-

bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir⁴⁶." Uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek ifadesi mahkemeye erişim hakkının sadece uyuşmazlığı yetkili ve adil bir yargılama yapabilecek yargı otoritesinin önüne götürebilmeyi değil, aynı zamanda söz konusu otoritenin hüküm verinceye kadar da "erişilebilir" olmasını ifade etmektedir. Bu nedenledir ki, AİHM içtihadından etkilenen Anayasa Mahkemesi mahkemeye erişim hakkını dava şartlarına ve davanın açılabilmesi için gerekli şartların düzenlenmesi ve yorumlanmasını da kapsayacak şekilde yorumlamaktadır. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi içtihadı, mahkemeye erişim hakkının etkin bir şekilde kullanılmasının önüne geçebilecek ekonomik ve hukuki engellerin ortadan kaldırılmasının gerekli olduğunu ortaya koymaktadır⁴⁷. Bu kapsamda, devletin mahkemeye erişimi engelleyecek oranda (aşırı) yargılama giderleri öngörmekten ve talep etmekten kaçınması, mahkemeye erişmek isteyen bireylerin ekonomik durumlarını gözetenek adli yardım ve ücretsiz tercüman hakkının sağlanması gibi ekonomik yükümlülükleri yanında, dava şartlarının ve mahkemeye başvuru sürelerinin mahkemeye başvuru hakkının etkin şekilde kullanımını engelleyecek şekilde düzenlenmemesi ve yorumlanmaması için gerekli tedbirleri almak gibi bazı hukuki (pozitif) yükümlülükleri bulunmaktadır⁴⁸.

2. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlalinin Şartları

Yukarıda yer verdiğimiz mahkemeye erişim hakkının kapsamının yanında, hakkın sınırlandırılabilir olup olmadığının, daha açık bir ifadeyle hakkın ne zaman ihlâl edilmiş olacağının üstünde durulmalıdır. Mahkemeye erişim hakkı, özüne

dokunulmadığı ve hakkın kullanımına orantısız şekilde müdahale edilmediği sürece amaca yönelik orantılı araçlar kullanılmak suretiyle sınırlandırılabilir bir usulî temel haktır⁴⁹. Doktrinde ifade edildiği üzere, özellikle AİHM içtihadına bakıldığında, mahkemeye erişim hakkına yönelik hukuk kuralları ile getirilen sınırlamaların birçoğu, adalet hizmetinin sağlıklı ve hızlı bir şekilde yürütülmesine hizmet etmektedir ve bu amaç "hukuk devleti ilkesine uygun ve AİHS'nin genel amaçlarıyla bağdaşmak kaydıyla" meşru bir amaç olarak kabul edilebilecektir⁵¹. Buradaki temel nokta, izlenen amaç ile mahkemeye erişim hakkını sınırlandıran araç arasında makul bir ölçünün gözetilmesidir. Şayet kullanılan araç mahkemeye erişim hakkının kullanılmasını tümüyle imkânsız hale getiriyorsa ve böylece hakkın anlamını ortadan kaldırıyorsa, sınırlandırmanın ihlâl sonucunu doğurması kaçınılmazdır.

Örneğin, Anayasa Mahkemesi hukuki belirsizliklerin ve karmaşıklıkların ya da uygulamadaki kararsızlıkların mahkemeye erişim hakkının ihlâli ile sonuçlanabileceğini dile getirmektedir⁵³. Mah-

49 Bu konuda AİHM'nin öncü kararı *Ashingdane v Birleşik Krallık* kararıdır. Bkz. AİHM, *Ashingdane v UK* ECHR 1985–8225/78, § 57. Karar ile ilgili bkz. Sarıöz Büyükalp (n 41) 122-123. Ayrıca bkz. Ekinci (n 39) 830; Arslan (n 39) 244 vd. Yazar, mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılmasına dair Anayasa m. 36'da özel bir düzenlemeye yer verilmediğini, bu konuda Anayasa'nın 13. maddesinin devreye girebileceğini, ilgili hükmün AİHM içtihadı ile ortaya konan ilkeler ile benzerlik gösterdiğini ifade etmektedir. Anayasa Mahkemesi kararları da bu görüşü desteklemektedir. Bkz. Anayasa Mahkemesi, Özkan Şen Başvurusu, Başvuru No. 2012/791, 07.11.2013, § 58; Anayasa Mahkemesi, E. 2014/112 K. 2014/203, 25.12.2014 (RG 21.05.2015/29362).

50 Mahkemeye erişim hakkının kısıtlanmasına ilişkin bazı örnekler hakkında bkz. Sarıöz Büyükalp (n 41) 124 vd.

51 Arslan (n 39) 245.

52 AİHM içtihadı uyarınca, mahkemeye erişim hakkı, doğrudan veya dolaylı olarak sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlamaların temel dayanağı meşru amacın varlığıdır. Ancak, amacın meşruluğu tek başına yeterli görülmemektedir. "AİHM'in, mahkemeye erişimin sınırlandırılması bakımından, dava konusunun önemine, başvuru kişinin özelliklerine ve başvurulmak istenen yargılama organının derecesine -yargılama konusunda yetkili tek bir merciin bulunduğu durumlarda AİHM daha katı bir denetim yapmaktadır- göre inceleme yaptığı ifade edilmektedir." Bkz. Sarıöz Büyükalp (n 41) 124.

53 Anayasa Mahkemesi, Şener Berçin Başvurusu, Başvuru

46 Anayasa Mahkemesi, Özkan Şen Başvurusu, Başvuru No. 2012/791, 07.11.2013, § 52; Anayasa Mahkemesi, Nevriye Sağır ve Salim Sağır Başvurusu, Başvuru No. 2014/6129, 20.05.2015, § 21; Anayasa Mahkemesi, Şener Berçin Başvurusu, Başvuru No. 2013/5516, 20.01.2015, § 52. Ayrıca bkz. Sarıöz Büyükalp (n 41) 115, dn. 336'da belirtilen Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kararları.

47 Bkz. Ekinci (n 39) 832 vd.; Kıran (n 42) 17 vd.

48 Sarıöz Büyükalp (n 41) 116-117. Ayrıntılı incelemeler ve ilgili Anayasa Mahkemesi kararları için bkz. Aktepe Artık (n 40) 81 vd.; Ekinci (n 39) 832 vd.; Kıran (n 42) 17 vd.

kemeye göre, "kişinin mahkemeye başvurusunu engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hale getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir"⁵⁴.

Çalışma konumuz açısından önem arz eden husus dava açma sürelerinin mahkemeye erişim hakkı üzerindeki etkileridir. Somut bireysel başvuru kararında olduğu gibi⁵⁵, genel olarak meşru bir amaç olarak addedilen ve adaletin doğru ve hızlı tecellisine hizmet ettiği kabul edilen⁵⁶ dava açma süreleri ile ilgili kararlarında, Anayasa Mahkemesi, AİHM içtihadına paralel olarak ilgili sürelerin dava açmaya engel olacak derecede katı bir şekilde uygulanmaması gerektiğinin altını çizmektedir⁵⁷. Bu

çerçevede dava açma sürelerinin "makul" olmayacak derecede uzun veya kısa olması halinde hakkın ihlali sonucu ile karşılaşılacaktır⁵⁸. Ayrıca mahkemeye erişim hakkına ilişkin hukuk kurallarının "bi-reylerin anlayabileceği şekilde açık ve kesin olması gerekmektedir"⁵⁹.

Anayasa Mahkemesi çalışma konumuzu oluşturan bireysel başvuru kararında, mahkemeye erişim hakkına yönelik sınırlamayı somut iş sözleşmesine uygulanan yetkili yabancı hukukun (Rusya hukukunun) getirdiği üç aylık dava açma süresi özelinde ele almıştır ve fakat somut olayın özellikleri açısından herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. Mahkeme, bireysel başvuru kararının 47. paragrafında şu ifadelerle yer vermiştir: "Hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması bakımından dava açma hakkının belli bir süreyle sınırlandırılması tek başına mahkemeye erişim hakkını ihlal etmemekte ise de öngörülen sürenin makul olması, diğer bir ifadeyle haktan yararlanılmayı imkânsız kılacak veya aşırı derecede zorlaştıracak derecede kısa olmaması gerekir. Dava açma süresinin makul olup olmadığı değerlendirirken dava ile elde edilecek hakkın niteliği, davanın konusu ve kişinin dava hakkının doğduğunu öğrenme imkanına sahip olup olmadığı gibi hususlar göz önünde bulundurulmalıdır. Öngörülen sürenin dava açmak için gerekli araştırma ve hazırlıkların yapılmasına, gerekiyorsa hukuki ve teknik yardım alınmasına yetecek ve hakkın önemiyle orantılı bir uzunlukta olmaması durumunda ölçüsüz olduğu söylenebilir (Yaşar Çoban [GK], B.No:2014/6673,25/7/2017,§65)."

Dava açma süresinin makul olup olmadığının tespitinde başvuru özelinde subjektif bir değerlendirme yapılması gerektiğini belirten Anayasa Mahkemesi, somut uyuşmazlıkta yabancı hukukun uygulanmasının başvuru açısından ne gibi bir olumsuz sonuç yarattığının üstünde durmamıştır. Bunun yerine, Yargıtay'ın iş sözleşmesinde yer alan

No. 2013/5516, 20.01.2015, § 52. Ayrıca bkz. Arslan (n 39) 243; İkinci (n 39) 825.

54 Anayasa Mahkemesi, Nevriye Sağır ve Salim Sağır Başvurusu, Başvuru No. 2014/6129, 20.05.2015, § 21.

55 Bkz. § 44: "Dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça dava açmaya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesi, hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve tek başına bu durum mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz [2.B.], B. No:2013/1718,2/10/2013, §27)."

56 İkinci (n 39) 834-835.

57 Bkz. Anayasa Mahkemesi, Şener Berçin Başvurusu, Başvuru No. 2013/5516, 20.01.2015, § 56-57: "Belli bir hakkın mahkemede ileri sürülebilmesi ya da hak arama hürriyeti kapsamında bir davanın açılabilmesi için öngörülecek süreler hukuk güvenliği ilkesi gereği olup, adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirilemez. Anılan süreler, mahkemelerin zamanın geçmesi nedeniyle güvenilirliği kalmayan, eksik ya da ulaşılmaması zor kanıtlara dayanarak uzak geçmişte meydana gelmiş olaylar hakkında karar vermelerini istemekle oluşabilecek adaletsizliklerin önüne geçmek ve hukuk güvenliğini sağlamak gibi önemli ve meşru amaçlara hizmet ederler. Süre sınırlaması getiren bu müdahaleler, devletin takdir yetkisi içinde olup, ulaşılmak istenen meşru amaçla orantılı oldukça ve hakkın özünü zedeledikçe Anayasa'da yer alan hak arama hürriyetini engellemiş sayılmazlar (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Stubbings ve Diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 22083/93, 22095/93; 22/10/1996, § 51).

Bunun yanında bir mahkemeye başvuru hakkının yasal birtakım şartlara tabi tutulması kabul edilebilir olsa da, mahkemeler usul kurallarını uygularken bir yandan âdil yargılanma hakkını ihlâl edebilecek aşırı şekilcilikten, diğer yandan da yasalar tarafından düzenlenen usul kurallarının ortadan kaldırılması sonucunu doğurabilecek aşırı gevşeklikten kaçınılmalıdır (Walchli/Fransa, B. No: 35787/03, 26/7/2007, § 29)."

Anayasa Mahkemesi çalışma konumuzu oluşturan kararında da benzer bir değerlendirme yapmıştır. Bkz. § 44: "Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken

yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörül-müş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç [1.B.], B. No:2012/660,7/11/2013, §65)."

58 Sarıöz Büyükalp (n 41) 128. Bazı örnekler için bkz. İkinci (n 39) 835 vd.

59 Sarıöz Büyükalp (n 41) 130.

ve sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda çalışılan ülke hukukunun uygulanacağını öngören sözleşme hükmünü yorumlama şekli değerlendirme konusu yapılarak, bu yorumun "mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğünün tespitiinde büyük önem taşıdığı" vurgulanmıştır (bkz. § 55). Oysa, dava açmayı belirli sürelerle kısıtlayan hükümlere Türk hukukunda da yer verilmektedir. Yargıtay'ın 5718 sayılı Kanun m. 27'yi uygularken ve iş sözleşmelerine uygulanacak hukuku tespit ederken izlediği yöntemin bizatihi kendisinin mahkemeye erişim hakkını kısıtladığı sonucuna varılması, Anayasa Mahkemesi'nin mahkemeye erişim hakkının ihlâlüne ilişkin önceki içtihadı ile izah edilebilir değildir. Anayasa Mahkemesi'nin bu farklı yorumu, kanımızca, Mahkemenin somut bireysel başvurunun karara bağlanmasından önce, yakın bir tarihte vermiş olduğu 5718 sayılı Kanun m. 27/1'in iptali ile ilgili kararına dayanak yaratma çabasında olduğunu göstermektedir. Bu düşüncemizi Mahkemenin kararda yer verdiği şu ifade de desteklemektedir: "Sonuç olarak işin mutad olarak yapıldığı yer tespit edilirken yalnızca tarafların iş sözleşmesi dikkate alınmıştır. Bunun dışındaki unsurların değerlendirilmemesi ve iş sözleşmesi ile daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunup bulunmadığının irdelenmemesi hususları göz önüne alındığında başvurunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin katlanılması güç külfete sebep olduğu, bu itibarla yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu anlaşılmıştır." (bkz. § 61).

Anayasa Mahkemesi bu değerlendirmesiyle, somut uyuşmazlıkta uygulanacak hukukun tespitine ilişkin Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin yaptığı yorumun mahkemeye erişim hakkına orantısız müdahale teşkil ettiğini ileri sürmektedir. Oysa ihlâl kararının dayanağı olan hukuk kuralı bir kanunlar ihtilafı kuralıdır. Kanunlar ihtilafı kuralları, somut uyuşmazlık ile en yakın ilişkiyi/irtibatı kuran hukuku, bir diğer ifadeyle o ilişkiyi yönetmeye en uygun olan hukuku tespit etme gayesi taşımaktadır ve kanunlar ihtilafı (milletlerarası özel hukuk) hakkaniyetini tesis etmeye yönelen bu kurallar, niteliği gereği ve kural olarak ortaya çıkacak mad-

di sonuç ile ilgilenmemektedir⁶⁰. Bununla birlikte, somut sonuç "adaletin" sağlanması ya da ortaya çıkan sonucun temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğinin tespiti açısından yetkili hukukun somut olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine aykırılık yaratıp yaratmadığı yönünde somut bir değerlendirme yapılabilir. Anayasa Mahkemesi'nin muradı derece mahkemelerinin bu yönde bir değerlendirme yapması gerektiği ise, bunun ihlâl kararında açıkça izah edilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Bu yönde bir tespit yapılmayıp yargı organlarının hukuk kurallarını uygularken sahip olduğu takdir hakkına doğrudan müdahale yoluna gidilmesi, kanımızca mahkemeye erişim hakkının ihlâlî kararı ile bu müdahaleye sadece bir gerekçe oluşturma çabasından ibarettir.

C. Anayasa Mahkemesi'nin İhlâl Kararının Dayanağı Olan 5718 Sayılı Kanun m. 27'nin Uygulanmasına İlişkin Yorumunun Muhtemel Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Yukarıda da açıklamaya çalıştığımız üzere, Anayasa Mahkemesi 2024/48855 numaralı Ali Çetin Başvurusu hakkında verdiği ihlâl kararında özetle, somut uyuşmazlığın kaynağı olan iş sözleşmesine uygulanacak hukukun yanlış tespit edildiğini, işçi lehine sonuç doğurması mümkün

60 Ziya Akıncı, *Milletlerarası Özel Hukuk* (Vedat 2020) 11; Aysel Çelikel ve Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (17. Baskı, Beta 2021) 33-34; Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirli, *Milletlerarası Özel Hukuk* (12. Baskı, Seçkin 2025) 199; Gülin Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku Kanunlar İhtilafı Hukuku Milletlerarası Usul Hukuku* (6. Bası, Yetkin Yayınları 2026) 34; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (24. Baskı, Beta 2026) 14-15; Cemal Şanlı, Emre Esen ve İnci Ataman-Fıganmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (12. Baskı, Beta, 2025) 30, dn. 61. Kanunlar ihtilafı kurallarının maddi hukuk hakkaniyetini tümüyle yok saydığı söylenemez ise de öncelikli amaç kanunlar ihtilafı hakkaniyetinin sağlanmasıdır. Nitekim zayıf tarafın korunmasını gerektiren sözleşmesel ilişkiler bu durumun güzel bir örneğini teşkil etmektedir. Kanunlar ihtilafı kurallarında yer alan ve sözleşmesel ilişki ile daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmasını öngören kaçış hükümlerinin kabulü de yine bu yönde verilebilecek bir örnektir. Bu konuda bkz. Sibel Özel, Mustafa Erkan, Hatice Selin Pürselim ve Hüseyin Akif Karaca, *Milletlerarası Özel Hukuk* (3. Baskı, On İki Levha 2024) 23 vd.

olan daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmamasının başvuru hukukunun mahkemeye erişim hakkının ihlâline yol açtığını dile getirmiştir⁶¹.

Anayasa Mahkemesi'nin karardaki hareket noktasının yanlışlığı bir kenara⁶², konuyu genel anlamda yabancılık unsuru taşıyan özel hukuk ilişkileri açısından değerlendirmekte yarar görüyoruz. Zira Anayasa Mahkemesi'nin somut bireysel başvuru kararında vardığı sonucun muhtemel olumsuz etkilerinin de ortaya konmasının gerekli ve hatta zorunlu olduğu düşüncesindeyiz. Anayasa Mahkemesi'nin somut kararda vardığı sonucun 5718 sayılı Kanun m. 27'nin ilk ve dördüncü fıkrasının yeniden düzenlenmesini gerekli kılan 05.11.2024 tarihli ve E. 2023/158, K. 2024/187 sayılı iptal kararının gerekçelerinden bağımsız olmadığını görüyoruz. Bu minvalde, konuya daha geniş bir çerçeveden yaklaşılması gerektiği kanaatindeyiz.

Somut bireysel başvuru, Türk işçinin Türk işveren tarafından yabancı bir ülkede çalıştırılmasından doğan bir uyuşmazlığa uygulanacak hukukun belirlenmesinden kaynaklanmaktadır ve benzer uyuşmazlıklar hakkında ilk derece ve üst derece yargı organları arasındaki fikir ayrılığı Anayasa Mahkemesi'nin 5718 sayılı Kanun m. 27/1'i iptali ile sonuçlanmıştır. Söz konusu iptal kararında Türk işçinin korunması gerektiği, bu korumanın çalışma hayatının düzenlenmesi ve çalışma barışının sağlanması konusunda devletin pozitif yükümlülüklerinin ifası bağlamında gerekli olduğunun altı çizilmiştir (bkz. § 18-19). Bu korumanın yabancılık unsuru içeren iş ilişkileri bakımından da geçerli olması gerektiği, kanunlar ihtilafı kurallarının da bu perspektif ile düzenlenmesi ve yorumlanmasının zaruri olduğunu dile getiren Anayasa Mahkemesi, iptal kararındaki anlayışına uygun olarak somut bireysel başvuru kararında da mahkemeye erişim hakkının ihlâl edildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, çalışma

konumuz olan bireysel başvuru kararından sonra verilen kararlarda da ifadesini bulmuştur⁶³.

Anayasa Mahkemesi'nin bir kanunlar ihtilafı kuralının ne şekilde uygulanması ve en nihayetinde uygulanacak hukukun nasıl tespit edilmesi gerektiğine ilişkin bu yaklaşımının kanunlar ihtilafı hukukunun amacını ve kanunlar ihtilafı kurallarının varlık sebebini tartışmaya açacak bir yanı olacağı endişesini taşımaktayız. Şöyle ki, somut bireysel başvuru kararında Anayasa Mahkemesi, başvuru hukukunun iddialarını dile getirirken, somut olayda Türk hukukunun uygulanması gerektiğinin ileri sürüldüğünü ve yetkili hukuk olarak tespit edilen mutad işyeri hukukunun (Rusya huku-

63 Bkz. Anayasa Mahkemesi, Nuh Yıldız ve Diğerleri Başvurusu, Başvuru No. 2024/70460, 24.12.2025, § 15-17: "15. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirtilen iptal kararı ve Ali Çetin kararı göz önüne alınarak uyuşmazlıklar değerlendirildiğinde tarafların iş sözleşmesine uygulanmak üzere hukuk seçimi yaptıkları durumda seçilen ülke hukuku veya mutad işyeri hukuku ile karşılaştırıldığında durumun bütün şartlarına göre iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmasının işçi lehine sonuç doğurması mümkündür. Bu hâlde daha sıkı ilişkili hukukun işçiye yüksek standartta koruma sağlaması durumunda hukuk seçimiyle işçinin bu korumadan mahrum bırakılmasını önleyecek değerlendirme yapılmalıdır.

16. Tarafların hukuk seçimi yapmadıkları durum için de mutad işyeri hukuku ile karşılaştırıldığında iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmasının işçi lehine sonuç doğurması mümkündür. Bu durumda daha sıkı ilişkili hukukun tespiti gerekir. Sıkı ilişkili hukuk tespit edilirken yukarıda belirtildiği üzere tarafların tabiiyeti, sözleşmenin dili ve imzalandığı yer, iş görme ediminin ifa edildiği işyeri, işçinin tabi olduğu sosyal güvenlik sistemi, tarafların yerleşim yerleri ile sosyal ve hukuki ilişkilerinin yoğunlaştığı ülke gibi unsurlar dikkate alınacaktır. Belirtilen unsurlar değerlendirilerek sıkı ilişkili hukukun da ortaya konulması işçi ile işveren arasındaki menfaatler dengesinin korunması bakımından önem arz eder (bkz. § 14).

17. Söz konusu uyuşmazlıklarda yargı mercileri yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda uygulanacak hukukun tespiti bakımından bütün durum ve koşulları dikkate alarak iş sözleşmesi ile daha sıkı ilişkili hukukun tespitine ilişkin unsurları herhangi bir şekilde değerlendirmemiştir. Başka bir deyişle kararlarda daha sıkı ilişkili hukuk araştırması ortaya konulamamıştır. Bu itibarla iş sözleşmesi ile daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunup bulunmadığının irdelenmemesi hususu göz önüne alındığında başvuru hukukunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin katlanılması güç külfete sebep olduğu, bu itibarla ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

61 Özellikle bkz. § 59 ve 60.

62 Bu konu aşağıda "5718 Sayılı Kanun m. 27'nin Öngördüğü Kanunlar İhtilafı Sisteminin Reddi Bağlamında Anayasa Mahkemesi'nin Vardığı Sonucun Yerinde Olup Olmadığı" başlıklı bölümde ele alınacaktır.

ku) başvuru tarafından bilinmesinin mümkün olmadığı savunulduğunu vurgulamıştır. Yine, başvurunun yargılama devam ederken Yargıtay'ın içtihat değiştirmesi nedeniyle davanın ret ile sonuçlandığından yakındığı dile getirilmiştir (bkz. § 30). Takiben, Yargıtay'ın önceki içtihatlarına değinen Anayasa Mahkemesi, eski içtihatları yaklaşımın daha sıkı ilişkili hukuk olarak Türk hukukunun uygulanması yönünde olduğunu da vurgulamıştır (bkz. § 52). Buna göre, Yargıtay'ın eski kararlarında -yabancı şirket ile organik bağı bulunan- Türk işverence yurtdışına götürülen Türk işçilerin iş sözleşmelerine "kamu düzeni de dikkate alınarak" Türk hukukunun uygulanması "makul" bir çözümdür. Anayasa Mahkemesi'nin bu yaklaşımı, daha sıkı ilişkili hukuk olarak tespit edilmesi "beklenen" hukuk, Türk hukuku olduğu için mutad işyeri hukukundan daha sıkı ilişkili bir hukukun aranması gerektiğine işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle Anayasa Mahkemesi, somut uyuşmazlıkta, yabancılaşma unsuru taşıyan tüm iş sözleşmelerine uygulanacak hukuku belirleyen genel bir kanunlar ihtilafı kuralı olan 5718 sayılı Kanun m. 27'nin birinci, ikinci ve dördüncü fıkralarının uygulanmasına sonuçta Türk hukukunun uygulanacak hukuk olarak belirlenmesi maksadıyla müdahale etmektedir. Bu durum maalesef kanunlar ihtilafının amacına ve kanunlar ihtilafı tekniğine tümüyle ters düşmekte ve bundan sonra verilecek ilk ve üst derece yargı kararlarında kanunlar ihtilafı yönteminin göz ardı edilerek benzer uyuşmazlıkların tümünde Türk hukukunun uygulanacağı endişesini tetiklemektedir.

Son olarak, çalışma konumuz olan bireysel başvuru kararının 5718 sayılı Kanun m. 27 sistematikliğine orantısız müdahalesinin yukarıda açıklamaya çalıştığımız bireysel başvuru yolunun amacı ve temel hak ve özgürlüklerin korunması bakımından anlamı ile örtüşüğünü savunmak kanımızca mümkün değildir. 5718 sayılı Kanun m. 27/1'in iptalinden önceki halinin geçerli ve maddenin bütünüyle uygulanabilir olduğu somut uyuşmazlıkta, Anayasa Mahkemesi,-uyuşmazlık karara bağlandıktan ve hüküm kesinleştikten sonra verdiği iptal kararında dayandığı gerek-

çeleri ihlâl kararına dayanak yapmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi 5718 sayılı Kanun m. 27'nin eski düzenlemesine atfen mutad işyeri hukukunun her durumda iş sözleşmesiyle en sıkı ilişkili hukuk olmayabileceğinin kabul edildiğini belirtirken hükmün iptal kararından sonraki haline atıf yapmaktadır (bkz. § 56). Karar metnindeki bu karışıklık, Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuruya konu uyuşmazlıkta uygulanması gereken -eski- hükmü, iptal kararı sonrasında yeniden düzenlendiği şekliyle algıladığını ve uyguladığını ortaya koymaktadır. Bu durum, yukarıda ele aldığımız süper temyiz mahkemesi tartışmasının ne kadar haklı olduğunu ortaya koyması açısından önem arz etmektedir⁶⁴.

Bireysel başvuru kapsamında verilen mahkemeye erişim hakkının ihlâli kararında tartışma konusu olabilecek hususların dışında ve hiçbir şekilde esaslı bir gerekçe oluşturmayacak şekilde, m. 27/1'in iptaline ilişkin karara dayanak teşkil edeceği düşünülerek, kaçış hükmünün uygulanmaması ve daha sıkı ilişkili hukukun tespit edilmemiş olması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlâli sonucuna varılması, ilk derece ve üst yargı organlarının hukuk kurallarını uygulama ve yorumlama yetkilerine yapılan müdahalenin açık bir göstergesidir.

Son dönemde bazı bireysel başvuru kararlarının sonuçları bağlamında yüksek yargı organları arasında fikir ayrılıkları yaşanmaktadır. Bu ortamda Anayasa Mahkemesi'ne büyük bir görev düşmektedir. Normlar hiyerarşisinin tepesindeki Anayasamızın korunması için Anayasa Mahkemesi'nin kendi yetki sınırlarını aşmamak ve derece mahkemelerinin takdir hakkına orantısız şekilde müdahale etmemek yönünde daha hassas davranması gerektiğini düşünüyoruz.

64 Doktrinde Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvurular kapsamında yapacağı incelemenin bireysel başvuru yolunun amacı ile sınırlı kalmasının önemi ve bu konuda Mahkemeye düşen hassasiyet üzerinde durulmuştur. Mahkemenin özellikle "tartışmaya yol açabilecek konularda daha titiz davranmasının" süper temyiz mahkemesi eleştirilerinin azalmasına etki edeceği ifade edilmiştir. Bkz. Atasoy (n 15) 255.

II. Anayasa Mahkemesi Kararına Konu Yargıtay 9. Hukuk Dairesi Kararı'nın İncelenmesi

A. Somut Olayın Özellikleri ve 5718 Sayılı Kanun'un 27. Maddesi Bağlamında Değerlendirilmesi

1. Genel Olarak

Çalışma konumuz olan somut olayda davacı işçi, davalı işverenlere ait Rusya'da bulunan şantiyelerde yurt dışı iş sözleşmesi ile iş güvenliği gözetmeni olarak çalışmış ve iş sözleşmesinin işverenler tarafından feshedilmesi sonrasında kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, ücret, fazla çalışma, hafta tatili, ulusal bayram ve genel tatil ücreti alacaklarının davalılardan tahsilini talep etmiştir. İlk derece mahkemesince; iş hukukunun emredicilik yönü ve işçinin korunması ilkesi uyarınca yabancılık unsuru taşıyan bu tür uyuşmazlıklarda Türk vatandaşı olan işçinin kamu düzeni dikkate alınarak ve yurt dışına gönderen şirketin yabancı şirket ile arasında organik bağ bulunduğu gerekçe gösterilerek uyuşmazlığa Türk hukuku uygulanmak suretiyle 27.07.2021 tarihinde davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Taraflarca yapılan istinaf başvurusu üzerine Bölge Adliye Mahkemesi'nce; kendi Dairelerinin görüşüne güvenilerek açılan davalarda önceki uygulamaya devam edilmesi uygun görüldüğünden Türk hukukunun olaya uygulanmasında isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle 11.10.2022 tarihinde istinaf başvurularının esastan reddine karar verilmiştir.

Kararın taraflarca temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin 24.05.2023 tarihli kararı ile; davacı işçinin davalı işverenlerin yurt dışında bulunan projelerinde 16.07.2013-26.07.2015 tarihleri arasında çalıştığı, taraflar arasında 24.12.2013-24.06.2014 arasındaki çalışma dönemi için Kurum (İŞKUR) onaylı yurt dışı iş sözleşmesi düzenlendiği, bu sözleşmenin tarafların iş ilişkisindeki hak ve yükümlüklerine ilişkin

çalışma süresi, fesih, fazla çalışma, hafta tatili ve genel tatil ücretine ilişkin maddelerinde çalışılan ülke mevzuatının uygulanacağını belirtildiği, yine sözleşmenin 18. maddesinde de açıkça anlaşmazlık hâlinde uygulanacak mevzuata ilişkin olarak ihtilaf durumunda çalışılan ülke mevzuatının uygulanacağını açıklandığı, bu nedenle yurt dışı iş sözleşmesi imzalanan çalışma döneminde iş sözleşmesi ile seçilen hukukun uygulanması gerektiği, davacının 24.06.2014 tarihinden sonraki çalışmalarının da yurt dışında geçtiği, yurt dışı iş sözleşmesi düzenlenmeyen 24.06.2014-26.07.2015 tarihleri arasındaki çalışma bakımından 5718 sayılı Kanun m. 27/2 uyarınca mutad işyeri hukukunun çalışılan ülke hukuku olduğunun kabul edilmesi gerektiği, bu sebeple davacının çalışma döneminde mutad işyerinin neresi olduğu araştırılıp tespit edilerek ilgili dönem için uyuşmazlığa uygulanacak hukukun belirlenmesi gerektiği gerekçesiyle Bölge Adliye Mahkemesi kararının ortadan kaldırılmasına ve İlk Derece Mahkemesi kararının bozulmasına karar verilmiştir.

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin bozma kararında; 5718 sayılı Kanun m. 27/1 hükmü uyarınca iş sözleşmesinin taraflarının sözleşme ile irtibatlı olsun olmasın diledikleri bir ülkenin hukukunu seçebilecekleri, ancak tarafların seçmiş oldukları bu hukuk düzeninin işçinin mutad işyeri hukukunun emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgari korumanın altında kalması hâlinde mutad işyeri hukukunun uygulanacağı, bu durumda seçilen hukuk ile mutad işyeri hukuku arasında bir yararlılık karşılaştırması yapılması gerektiği belirtilmiş, *mutad* işyerinin işin zaman ve içerik olarak ağırlıklı ifa edildiği işyeri olduğu, başka bir anlatımla mutad işyerinin işçinin işini fiilen yaptığı yer olduğu ifade edilmiştir. Yine bozma kararında, yabancılık unsuru taşıyan iş sözleşmelerinde tarafların uygulanacak hukuku seçmemişlerse veya yapmış oldukları hukuk seçimi anlaşması herhangi bir sebepten geçerli değilse işçinin işini mutad olarak yaptığı işyeri hukukunun uygulanması gerektiği belirtilmiş, Kanun'un 27/4 hükmünde ise hâlin bütün şartlarına göre iş sözleşmesiyle *daha*

sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşmeye mutad işyeri hukuku ve işverenin esas işyerinin bulunduğu ülke hukuku yerine bu hukukun uygulanabileceği düzenlenmesinin bulunduğu hatırlatılarak daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmasındaki en önemli unsurun işçinin menfaati olduğu vurgulanmıştır.

2. Hükmün Uygulanması Açısından Sözleşme Özgürlüğü Kapsamında İrade Serbestisine Tanınan Üstünlük

Yabancılık unsuru içeren iş sözleşmelerine uygulanacak hukukun belirlenmesinde önemli rol oynayan ve somut olay yönünden uyuşmazlık konusu dönemde yürürlükte olan 5718 sayılı Kanun m. 27/1 hükmü; "İş sözleşmeleri, işçinin *mutad* işyeri hukukunun emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgarî koruma saklı kalmak kaydıyla, tarafların seçtikleri hukuka tâbidir." şeklinde düzenlenmiştir. Bu hükmün öncelikle sözleşme özgürlüğü açısından değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Türk hukukunda, sözleşme özgürlüğü temel bir ilke olarak kabul edilmiştir⁶⁵. Nitekim, Anayasa'nın "Çalışma ve sözleşme hürriyeti" başlıklı 48. maddesinin 1. fıkrasının birinci cümlesinde "*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.*" denilmek suretiyle çalışma ve sözleşme özgürlüğü anayasal güvence altına alınmıştır. Diğer taraftan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (6098 sayılı Kanun) "*Sözleşme özgürlüğü*" başlıklı 26. maddesinde "*Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler.*" hükmüne yer verilerek sözleşme özgürlüğü asli bir kural olarak düzenlenmiş, sözleşme özgürlüğünün sınırını kanunun emredici hükümlerinin oluşturduğu vurgulanmıştır.

Sözleşme özgürlüğü aslında irade serbestisi (muhtariyeti) fikrine dayanır. Bu fikre göre bireyler, irade özgürlüğüne sahip olup hukuki ilişkilerini ve özellikle borç ilişkilerini diledikleri gibi

düzenlerler. İrade özerkliğinin doğal bir sonucu olan sözleşme özgürlüğünün, bireylerin özel borç ilişkilerini hukuk düzeninin sınırları içinde yapacakları sözleşmeler ile özgürce düzenleme yetkisi olarak tanımlanması mümkündür⁶⁶. Anayasa'da temel hak ve özgürlükler arasında yer alan sözleşme özgürlüğünün kapsamına ise sözleşme yapıp yapmama, sözleşmenin karşı tarafını seçme, sözleşmenin içeriğini düzenleme, sözleşmenin tipini ve şeklini belirleme, sözleşmenin içeriğini değiştirme ve sözleşmeyi sona erdirmeye gibi özgürlükler girmektedir⁶⁷.

Anayasa Mahkemesi kararlarına göre ise sözleşme özgürlüğü, devletin kişilerin istedikleri hukuki sonuçlara ulaşmalarını sağlaması ve bu bağlamda kişilerin belirli hukuki sonuçlara yönelen iradelerini geçerli olarak tanınması, onların iradelerinin yöneldiği hukuki sonuçların doğacağını ilke olarak benimsemesi ve koruması anlamına gelmektedir. Sözleşme özgürlüğü uyarınca kişiler, hukuksal ilişkilerini özgür iradeleriyle ve sözleşmelerle düzenlemekte serbesttir. Anayasa'nın 48. maddesinde koruma altına alınan sözleşme özgürlüğü, sözleşme yapma serbestisinin yanı sıra yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içermektedir⁶⁸. Anayasa Mahkemesi'nin diğer bazı kararlarında da⁶⁹ özel hukukta irade özerkliğinin, kişilerin yasal sınırlar içinde istedikleri hukuki sonuca bu yoldaki iradelerini yeterince açığa vurarak ulaşabilmelerini ifade ettiği, bu bağlamda sözleşmenin iki taraflı bir hukuki işlem olup tarafların karşılıklı ve birbirine uygun surette irade açıklamalarıyla meydana geldiği, sözleşme özgürlüğü ilkesinin ise özel

65 Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (19. Baskı, Yetkin Yayınları 2015) 297.

66 Eren (n 65) 300; Özenç Dönmezer, 'Türk İş Hukuku'nda Sözleşme Özgürlüğünün Kapsam ve Sınırları' (Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi 2020) 45.

67 H. Kübra Ercoşkun Şenol, 'Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK.m.27' (2016) 74 (2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 709, 712; Eren (n 65) 301.

68 Anayasa Mahkemesi, E 2022/22 K 2022/92, 20.07.2022; Anayasa Mahkemesi, E 2017/154 K 2019/18, 10.04.2019.

69 Anayasa Mahkemesi, E 2024/114 K 2024/186, 05.11.2024; Anayasa Mahkemesi, E 2023/130 K 2024/17, 23.01.2024; Anayasa Mahkemesi, E 2013/57 K 2023/162, 26.12.2013.

hukuktaki irade özerkliği ilkesinin anayasa hukuku alanındaki dayanağı olduğu belirtilerek iki ilke arasındaki bağ açıklanmıştır.

Sözleşme özgürlüğü ilkesinin iş sözleşmeleri için de geçerli olduğu kuşkusuzdur. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 9. maddesinde, tarafların iş sözleşmesini *Kanun* hükümleriyle getirilen sınırlamalar saklı kalmak koşuluyla, ihtiyaçlarına uygun türde düzenleyebilecekleri belirtilmiştir. İş sözleşmesi özgürlüğü⁷⁰; işçi ve işverenlerin iş sözleşmesi yapma yapmama, diledikleri ile iş sözleşmesi yapma, iş sözleşmesinin içeriğini belirleme, yaptıkları iş sözleşmesini sona erdirmeye serbesti ve seçeneklerini ifade etmektedir. Bu özgürlük, iş hukukunun sosyal amacı ve işçileri koruma kaygısıyla iş mevzuatında bir takım özel sınırlamalara⁷¹ tabi tutulmuştur. Bu sınırlamalar, bazı durumlarda iş sözleşmesi yapmayı yasaklarken (*yaş küçüklüğü, cinsiyet ve sağlık durumu gibi hallerde*), bazı durumlarda da iş sözleşmesi yapma zorunluluğu (*engelli ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu, askerlik veya yasal ödev nedeniyle işten ayrılanların tekrar işe alınması gibi*) getirmektedir. Öte yandan, 6098 sayılı Kanun'un 27. maddesi ile getirilen genel sınırlamaların iş sözleşmeleri için de geçerli olduğu belirtilmelidir. Yani, iş sözleşmesinin içeriğinin kanunun emredici nitelikteki hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı olmaması, sözleşmenin konusunun da imkânsız olmaması gerekmektedir. Aksi yöndeki sözleşme veya hükümler geçersiz olacaktır.

Türk kanunlar ihtilâfı hukuku bakımından ise 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesinde yer verilen yabancılık unsuru içeren iş sözleşmelerinde özel bağlama kuralları düzenlenirken taraf iradelerine ilk sırada yer verilmiştir. Sübjektif bağlama kuralı olarak da adlandırılan taraf iradelerine bağlama kuralı, yabancılık unsuru içeren iş sözleşmesinin

taraflarına uyumsuzluğa uygulanacak hukuku "seçme" imkânı tanımaktadır. Bir sözleşmenin taraflarının, uygulanacak hukuku seçebilmesi, kanunlar ihtilâfının konusunu oluşturan milletlerarası sözleşmeler açısından temel bir prensip hâline gelmiştir⁷². Diğer bir ifadeyle hukuk seçimi, yabancılık unsuru taşıyan sözleşmelere uygulanacak hukuku belirleyen kanunlar ihtilafı kurallarının birincil bağlama noktasıdır. Uluslararası hukukun gelişimini amaçlayan Milletlerarası Hukuk Enstitüsü de irade özerkliğinin milletlerarası özel hukukun temel ilkelerinden biri olduğunu ifade etmiştir⁷³.

Hukuk seçimi yapabilme özgürlüğü, irade serbestisine dayanan sözleşme özgürlüğü esasının milletlerarası özel hukukta büründüğü şeklidir⁷⁴. 5718 sayılı Kanun m. 27/1 hükmündeki düzenleme ile sınırlı da olsa irade özerkliği ilkesi benimsenerek taraflara hukuk seçimi imkânı tanınmıştır. Hukuk seçimi imkânının sözleşmeden doğan borç ilişkileri alanında Türk milletlerarası özel hukukunda kabul görmesi, tarafların yabancılık unsuru taşıyan bir sözleşmeye hangi hukukun uygulanacağını bilmeleri ve bu şekilde istikrar ile güveni sağlamaları, yine tarafların kendi menfaatlerini en yüksek derecede koruma ve hukuki ilişkilerini idare etme bakımından en uygun buldukları bir hukuku seçecek oldukları düşüncelerine dayanmaktadır⁷⁵.

Öte yandan, yabancılık unsuru taşıyan iş sözleşmelerinde hukuk seçimi ilkesinin geçerli olup olmadığı tarihi gelişim içerisinde muhtelif tartışmalara konu olmuştur⁷⁶. İş sözleşmesinin men-

70 Hamdi Mollamahmutoğlu ve Muhittin Astarlı, *İş Hukuku* (Güncellenmiş 7. Baskı, Lykeion Yayıncılık 2022) 544; Beyza Çağla Şahin, *Bireysel İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk* (1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021) 25.

71 Emine Tuncay Senyen Kaplan, *Bireysel İş Hukuku* (Güncelleştirilmiş 12. Baskı, Yetkin Yayınları 2022) 200; Sarper Süzek, *İş Hukuku* (10. Baskı, Beta Yayıncılık 2014) 297; Dönmezer (n 66) 65.

72 Doğa Elçin, *Milletlerarası Unsurlu Bireysel ve Toplu İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk* (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2012) 64.

73 Elçin (n 72) 64.

74 Güngör (n 60) 186; Cemile Demir Gökyayla, *Milletlerarası Özel Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmeleri* (Münhasır Bayilik Sözleşmeleri) (2. Baskı, Vedat 2013) 290-291.

75 Cansu İste-Arlanoğlu, *Uluslararası İş Akitlerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Esasa Uygulanacak Hukuk* (1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021) 58; Güngör (n 60) 186.

76 Gülören Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları* (13. Baskı, Vedat 2020) 330; Şahin (n 6) 58.

faatler dengesine dayanan bir sözleşme olması ve sosyal içerik olarak kendine has özelliklerinin bulunması dikkate alındığında sözleşmesel ilişkinin zayıf tarafı olan işçinin korunması amacıyla hukuk seçimi konusunda, hukuk seçiminin tamamen yasaklanması veya hukuk seçiminin sınırlandırılması şeklinde iki farklı yaklaşım⁷⁷ bulunmaktadır. Hukuk seçimini yasaklayan ya da reddeden görüşe göre, hukuk seçimine izin verilmesi durumunda sözleşmenin zayıf tarafı olan işçi, hukuk seçimi olmasaydı uygulanacak hukukun sağlayacağı korumadan mahrum kalacaktır⁷⁸. Bu görüş uyarınca tarafların sözleşmelerine uygulanacak hukuku seçme imkânı bulunmamakta olup, sözleşmesel ilişkiye objektif bağlama kuralı uyarınca tespit edilen hukukun uygulanması gerekir. Hukuk seçiminin sınırlandırılması ise, taraflara hukuk seçimi imkânı tanımakla birlikte ya seçilebilecek hukuk düzenlerinin sınırlandırılması ya da sözleşmenin zayıf tarafı bakımından asgari bir koruma şartı⁷⁹ getirilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Genel olarak karşılaştırılmalı hukuka bakıldığında sözleşmenin zayıf tarafının korunması bakımından, taraflara tanınan hukuk seçimi iradesinin sınırlandırılması esasının kabul edildiği görülmektedir⁸⁰.

5718 sayılı Kanun m. 27/1 hükmüne göre, iş sözleşmelerinde seçilen hukukun uygulanması, işçinin mutad işyeri hukukunun *emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgari koruma saklı kalmak kaydıyla* mümkündür. Burada, sözleşmesel ilişkinin ekonomik yönden daha zayıf tarafında bulunduğu varsayılan ya da kabul edilen işçi aleyhine olabilecek bir hukuk seçiminin işveren tarafından dayatılabileceği endişesiyle, sınırlı etkiye sahip bir hukuk seçimi imkânı tanındığı görülmektedir. Söz konusu hükme göre, işçinin

mutad işyeri hukukunun sağladığı koruma asgari düzey olarak kabul edilmiş ve seçilen hukukun uygulanmasının ancak işçiye daha üst düzeyde bir koruma sağlaması halinde mümkün olabileceği öngörülmüştür⁸¹. Bu sebeple, işçinin mutad işyeri hukuku, koruyucu hukuk⁸² olarak nitelendirilmektedir. Kanun'un gerekçesinde⁸³ de, bireysel iş sözleşmelerinde hukuk seçimi imkânı tanındığı, taraflarca seçilen hukukun objektif bağlama kuralına göre belirlenen hukukun işçiyi koruyan düzenlemelerinden daha elverişsiz hükümler içermesi durumunda uygulanmasının mümkün olmadığı, dolayısıyla mutad işyeri hukukunun işçiyi koruyan hükümlerinin asgari koruma standardı olarak kabul edildiği ve hukuk seçimi yoluyla bu standardın altına inilmesinin engellendiği belirtilmiştir. Kanun koyucunun işçinin maddi hukuk adaleti bağlamında da korunmasına ilişkin bu tercihi çalışma hayatının ve çalışma refahının korunması açısından devletin anayasal düzlemde sahip olduğu pozitif yükümlülükleri yerine getirme amacını yansıtmaktadır.

5718 sayılı Kanun m. 27/1 hükmündeki düzenleme ile esasen sözleşmesel ilişkinin maddi içeriği bakımından bir sınırlama getirilmiş olup⁸⁴, bu sınırlama yöntemi Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuka İlişkin Roma I Tüzüğü'nün⁸⁵ 8. maddesinin birinci fıkrasında da açıkça yer almaktadır⁸⁶. Doktrinde⁸⁷, 5718 sayılı

77 Vahit Doğan, 'Milletlerarası Özel Hukukta Zayıf Akit Tarafın Korunması' (1995) 15 (1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 21, 25; Vahit Doğan, '5718 Sayılı Kanununa Göre İş Akdine Uygulanacak Hukukun Tespiti' (2007) 11 (1-2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 147, 150; Şahin (n 70) 40.

78 Elçin (n 72) 65; Şahin (n 70) 60.

79 Şahin (n 70) 40; Doğan, 2007 (n 77) 152; Elçin (n 72) 92.

80 Doğan, 1995 (n 13) 27.

81 Şanlı, Esen ve Ataman-Figaneşe (n 60) 371; Nomer, (n 60) 349-350; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 60) 401.

82 Güngör (n 60) 215.

83 5718 sayılı Kanun'un 27. madde gerekçesi için bkz. <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay/ Erişim Tarihi: 20 Nisan 2026.

84 Vahit Doğan, İş Akdinden Doğan Kanunlar İhtilâfı Alanında Bağlama Kuralının ve Sınırlarının Tespiti (1. Bası, Yetkin Yayıncılık 1996) 61; Doğan, 2007 (n 77) 152.

85 Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I), [2008] OJ L177/6, 6-16, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2008/593/oj/eng/ Erişim Tarihi: 20 Nisan 2026.

86 Roma I Tüzüğü madde 8/1: "Bireysel iş sözleşmeleri, 3. maddeye uygun olarak taraflarca seçilen hukuka tabidir. Ancak bu hukuk seçimi, işçiye 2, 3 ve 4. fıkralara göre hukuk seçiminin yokluğunda uygulanacak hukukun (objektif bağlama kuralları) emredici hükümlerince sağlanan korumayı elinden alacak şekilde yapılamaz."

87 Doğan, 2007 (n 77) 152; İste-Arlanoğlu (n 75) 57; Zeynep

Kanun'un 27. maddesinin birinci fıkrası ile Roma I Tüzüğü'nün 8. maddesinin birinci fıkrasının paralel hükümler içerdiği ifade edilmiştir.

Yabancı unsurlu bir iş sözleşmesinde tarafların diledikleri herhangi bir devletin hukuku seçebilmeleri mümkün olmakla birlikte, 5718 sayılı Kanun'un 27/1 hükmünde hukuk seçimine sınırlama getiren "asgari koruma şartı", seçilen hukuk ile objektif akit statüsü olarak kabul edilen mutad işyeri hukuku arasında bir yararlılık karşılaştırması⁸⁸ yapılmasını gerektirmektedir. İş sözleşmeleri alanında yararlılık prensibinden maksat ise, tarafların kendi sübjektif iradeleri ile seçtikleri hukuk düzeninin zayıf tarafı koruyucu nitelikteki emredici hükümlerinin, taraflarca hukuk seçimi yapılmıyorsa uygulanması gereken objektif bağlama kurallarının gösterdiği hukukun zayıf tarafı koruyucu nitelikteki emredici hükümlerinden daha az bir koruma sağlaması durumunda objektif bağlama kuralının zayıf tarafı koruyucu nitelikteki hükümlerinin olaya müdahalesi imkânını elde etmektir⁸⁹. Yani, bu prensibe göre zayıf taraf açısından ilgili hukuk düzenlerinden hangisinin daha lehe hükümler taşıdığı tespit edilerek olaya o hukuk uygulanacaktır.

Yararlılık (taraflarca seçilen hukukun uygulanabilirliği) karşılaştırmasının nasıl yapılacağı konusunda kanun hükümlerinin tek tek karşılaştırılması, toplu olarak karşılaştırılması ve grup olarak karşılaştırılması olmak üzere üç değişik yöntem bulunmaktadır. Kanun hükümlerinin tek tek değil, birbiriyle bağlantılı hükümlerinin birlikte nazara alınarak karşılaştırmaya tabi tutulduğu grup

olarak karşılaştırma yönteminin daha isabetli sonuç vereceği doktrinde⁹⁰ genel olarak kabul edilmektedir.

3. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin Hukuk Seçiminin Varlığına ve Geçerliliğine İlişkin Yorumunun Dayanakları

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, yurt dışı iş sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklara ilişkin temyiz incelemelerinde 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesine yönelik olarak detaylı değerlendirmelerde bulunarak koşullarının bulunması halinde yabancı ülke hukukunun uygulanması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu konuda Yüksek Mahkeme son yıllarda verilen çok sayıda karar dikkate alındığında söz konusu uygulamanın yerleşik hale geldiğini söylemek mümkündür.

Genel olarak bakıldığında, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin kararlarında hukuk seçiminin geçerliliği ve varlığı konusunda önemli noktalara işaret edilmektedir. Öncelikle hukuk seçimine ilişkin yapılan sözleşmenin Türkçe dilinde düzenlenmemesi durumunda sözleşme hangi yabancı dilde düzenlenmiş ise Türk işçinin o dili bildiğinin davalı işveren tarafından ispatlanması gerektiği, aksi hâlde geçerli bir hukuk seçiminin varlığından söz etmenin mümkün olmadığına karar verilmektedir⁹¹. Bu kararlar, özellikle sözleşmenin dili ile hukuk seçimi anlaşmasının geçerliliği arasındaki ilişkiyi ortaya koyması bakımından son dere-

90 Ayrıntılı bilgi için bkz. Doğan, 1995 (n 77) 29 vd; Tarman (n 87) 532; Şahin (n 70) 64; Elçin (n 72) 104.

91 Yargıtay 9 HD, E 2025/109 K 2025/6798, 23.09.2025: "...Gürcistan'daki çalışma dönemi yönünden taraflar arasında yeni bir iş sözleşmesi imzalanmış olup imzalanan 25.04.2017 tarihli iş sözleşmesinin Türkçe tercümesinde, uyuşmazlık hâlinde Gürcistan hukukunun uygulanacağı yazılıdır. Ne var ki sözleşmenin dili Gürcüce ve İngilizce olup ispat yükü üzerinde olan davalı tarafça, davacı işçinin İngilizce ve Gürcüce bildiği ispatlanamadığına göre geçerli bir hukuk seçiminin varlığından söz etmek mümkün değildir..." Aynı yönde bkz. Yargıtay E 2026/2304 K 2026/2188, 10.03.2026: "...Somut uyuşmazlıkta dosyadaki bilgi ve belgelere göre yukarıda açıklanan hususlar dikkate alınmak suretiyle değerlendirme yapıldığında; davacının davalı işyerinde çalışması yönünden taraflar arasında iş sözleşmesi imzalanmış olup sözleşmenin dili Rusça ve İngilizcedir. Dosya kapsamına göre davacı işçinin Rusça veya İngilizce bildiği ispatlanamadığından hukuk seçimi geçersizdir..."

Derya Tarman, 'Yabancılık Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk' (2010) 59 (3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 521, 531; Tekinalp (n 76) 331. Ayrıca bkz. Ali Uçar, 'Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı Sonrasında Yurt Dışı İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk Seçimine İlişkin Hükümlerin İş Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi' (2025) 29 (3) Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1091, 1108 vd.

88 Doğan, 2007 (n 77) 153; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 60) 401-402; Tarman (n 87) 531; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 60) 279; Elçin (n 72) 98; Şahin (n 70) 64.

89 Doğan, 1996 (n 84) 65; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 60) 401; İste-Arlanoğlu (n 75) 93.

ce önemlidir. Hukuk seçimi anlaşmasının taraflar arasındaki iş sözleşmesinde yer alan bir hüküm (şart, klot) ile ya da bağımsız başka bir sözleşme ile yapılabileceği⁹² dikkate alındığında her iki durum için de Yargıtay'ın yaptığı değerlendirmenin geçerli olduğu ifade edilmelidir.

Diğer yandan, İŞKUR tarafından düzenlenen iş sözleşmesini imzalayarak yurt dışında çalışan Türk vatandaşı işçiler bakımından hukuk seçiminin bulunup bulunmadığı da Yargıtay 9. Hukuk Dairesi kararlarına konu olmuştur. 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu ile ilgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun'a⁹³ dayanılarak çıkarılan Yurtdışı İstihdam Hizmetleri Yönetmeliği'nin 4. ve 8. maddelerine göre yabancı bir ülkede çalıştırmak üzere Türkiye'den işçi götürmek isteyen işverenlerin örneği İŞKUR tarafından hazırlanan iş sözleşmesini işçi ile karşılıklı olarak imzalamaları ve İŞKUR'a onaylatmaları gerekmektedir. İŞKUR tarafından hazırlanan söz konusu iş sözleşmelerinde, anlaşmazlık halinde uygulanacak hukuka ilişkin bazı hükümler bulunmaktadır. Özellikle "çalışma süresi", "sözleşmenin sona erdirilmesi" "fazla çalışma", "hafta tatili ve genel tatiller" ile "yıllık ücretli izin" başlıkları altındaki maddelerde çalışılan ülke mevzuatının geçerli olduğu ifade edilmekte olup, sözleşmelerin 16. maddesinde "sözleşme maddelerinde, çalışılan ülke mevzuatının geçerli olduğunun belirtildiği hususlardaki ihtilâfların çözümünde öncelikle çalışılan ülke mevzuatı, çalışılan ülkede konuya ilişkin hukuki düzenleme bulunmaması halinde Türk mevzuatı uygulanacaktır." hükmü ya da 18. maddesinde "anlaşmazlık durumlarında uygulanacak mevzuata ilişkin ihtilaf durumunda çalışılan ülkenin idari ve adli makamlarının yetkili olduğu" hükmü yer almaktadır. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 24.11.2020 tarihinden itibaren istikrarlı şekilde verdiği kararlarda İŞKUR sözleşmelerinde yer alan söz ko-

nusu hükümleri salt bir sözleşme hükmü olarak değerlendirmemekte aksine geçerli bir hukuk seçimi anlaşması olarak kabul etmektedir⁹⁴. Sözleşme hükümlerinde yer alan "çalışılan ülke hukuku" ifadesinden ise mutad işyeri hukukunun anlaşılması gerektiği, başka bir anlatımla seçilen hukukun "işçinin işini fiilen yerine getirdiği yer ülke hukuku" olduğu da Yargıtay 9. Hukuk Dairesi ile Hukuk Genel Kurulu kararlarında⁹⁵ ifade edilmektedir.

Anayasa Mahkemesi kararına konu somut olayda taraflar arasında imzalanan "Rusya bireysel iş sözleşmesi" başlıklı İŞKUR sözleşmesinin çalışma süresi (m. 7), fazla çalışma (m. 8), hafta tatili ve genel tatiller (m. 9) ile işin sona ermesi ve feshedilmesi (m. 16) konularında çalışılan ülke mevzuatının uygulanacağı belirtilmiş, "Anlaşmazlık Durumlarında Uygulanacak Mevzuat" başlıklı 18. maddesinde de anlaşmazlık durumlarında uygulanacak mevzuata ilişkin ihtilaf durumunda çalışılan ülkenin idari ve adli makamlarının yetkili olduğu düzenlemesine yer verilmiştir. İŞKUR sözleşmelerinin 16. maddesinde yer alan "sözleşme maddelerinde, çalışılan ülke mevzuatının geçerli olduğunun belirtildiği hususlardaki ihtilâfların çözümünde öncelikle çalışılan ülke mevzuatı, çalışılan ülkede konuya ilişkin hukuki düzenleme bulunmaması halinde Türk mevzuatı uygulanacaktır." şeklindeki hükümden kaynaklı kısmi ve şarta bağlı (kademeli) hukuk seçiminin 5718 sayılı Kanun m. 27/1 hükmü kapsamında hukuk seçimi anlaşması olarak kabul edilip edilemeyeceğine ilişkin doktrinindeki tartışma⁹⁶ bir

92 Rifat Erten, 'Yurt Dışında Çalışan Türk Vatandaşı İşçilerin Türkiye'de Açtıkları İşçi Alacaklarına Dair Davalarda Milletlerarası Yetki ve Uygulanacak Hukuk Meseleleri' (2022) (1) 1 Prof. Dr. Rıza Ayhan'a Armağan 213, 242.

93 Türkiye İş Kurumu ile ilgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 4904, Kabul Tarihi: 25.06.2003, RG 05.07.2003/25159.

94 Yargıtay 9. HD, E 2025/10091 K 2026/1042, 09.02.2026; Yargıtay 9. HD, E 2025/2589 K 2025/7225, 01.10.2025; Yargıtay 9. HD, E 2024/11224 K 2024/14519, 05.11.2024; Yargıtay 9. HD, E 2023/16547, K 2023/16069, 25.10.2023. Bkz. Volkan Altıntaş, 'Yabancılik Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukukun Genel İşlem Koşulları Bağlamında Değerlendirilmesi' (2023) 2 (50) Sicil İş Hukuku Dergisi 175, 198.

95 Yargıtay HGK, E 2022/9-985 K 2023/426, 10.05.2023; HGK, E 2024/9-3 K 2024/650, 11.12.2024; HGK, E 2025/9-5 K 2026/59, 11.02.2026; 9 HD, E 2025/4459 K 2025/9170, 26.11.2025; 9 HD, E 2025/5816 K 2025/9133, 25.11.2025; 9 HD, E 2024/887 K 2024/4340, 07.03.2024.

96 Kısmi ve şarta bağlı hukuk seçimine ilişkin hükümlerin 5718 sayılı Kanun'un 27/1 kapsamında geçerli bir

yana, somut olaydaki iş sözleşmesinin 7, 8, 9, 16. maddelerinde yer alan çalışılan ülke mevzuatının uygulama alanı bulacağına ilişkin hükümlerin yanında ayrıca ve açıkça çalışılan ülke mevzuatının uygulanacağını düzenleyen 18. maddedeki hüküm ile bu iş sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklara çalışılan ülke hukukunu yetkilendiren açık bir hukuk seçimi anlaşması yapılmış olduğu görülmektedir.

İŞKUR'un belirli ülkelere götürülecek işçiler için hazırladığı bir iş sözleşmesi örneği olarak somut olayda Rusya bireysel iş sözleşmesindeki hukuk seçimi klozu, sözleşme maddelerinde çalışılan ülke mevzuatının geçerli olduğu hususlara da özgülenmiş değildir⁹⁷. Yani, taraflar arasında söz konusu sözleşmeden doğabilecek tüm uyuşmazlıklar bakımından uygulanacak tek bir hukuku gösteren hukuk seçimi anlaşması yapılmıştır. Dolayısıyla geçerli bir hukuk seçimi anlaşmasının varlığı karşısında uyuşmazlık konusu dönemde yürürlükte olan 5718 sayılı Kanun m. 27/4 hükmüne göre kanunlar ihtilafı sistemine aykırı olarak daha sıkı ilişkili hukukun tespiti yoluna gidilmesi mümkün değildir⁹⁸. Zira daha sıkı ilişkili

hukukun uygulanabilmesi için taraflarca hukuk seçimi anlaşması yapılmamış olması ya da yapılan hukuk seçimi anlaşmasının geçersiz olması gerekir⁹⁹. Buna göre Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nce, somut olayda hukuk seçimi anlaşması yapılan çalışma döneminde seçilen hukukun uygulanması gerektiğine yönelik varılan sonucun isabetli olduğu anlaşılmaktadır. Esasen 5718 sayılı Kanun m. 27/4 hükmünde daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmasına ilişkin olarak "uygulanabilir" şeklindeki ifade ile hâkime takdir hakkı tanınmış, başka bir ifade ile bu hükmün uygulanmasında zorunluluk/emredicilik öngörülmemiştir. Bu nedenle söz konusu *istisna*¹⁰⁰ (kaçış) hükmünün, hâkimin her durumda kendi hukukunun uygulanmasını sağlayacak bir araç¹⁰¹ olarak kullanılmaması veya buna yol açacak şekilde yorumlanmaması gerekir. Aksi yorum, m. 27 ile öngörülen kanunlar ihtilafı sistematığının tümüyle bozulmasına yol açabilecektir.

Öte yandan, 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesinde seçilecek hukuk noktasında bir sınırlama getirilmediğinden taraflar hukuk seçiminde tamamen serbesttirler. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin kararlarında¹⁰² da istikrarlı ve isabetli olarak, iş sözleşmesinin taraflarının sözleşme ile irtibatlı

hukuk seçimi olduğuna dair bkz. Erten (n 92) 244-247; Ayşe Ledün Akdeniz, 'Yurt Dışına Götürülen İşçilerin İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk Konusuna İnterdisipliner Bir Yaklaşım' (2024) 73 (2) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 925, 947-948. Aksi yönde bkz. Sibel Özel, 'Yurt Dışı Hizmet Akitlerinde Uygulanacak Hukuk' (2023) 43 (1) Public and Private International Law Bulletin 371, 393. Ayrıca bkz. Uçar (n 87) 1101-1102.

97 Akdeniz (n 96) 945-946.

98 Tarman (n 87) 539; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 60) 373; Erten (n 92) 237; İste-Arlanoğlu (n 75) 79; Özel (n 96) 392; İlke Gürsel, 'Millîterarası Özel Hukukta İş Sözleşmelerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukuk-Yargıtay Karar İncelemesi' (2021) 2 (46) Sicil İş Hukuku Dergisi 155, 169. Bkz. Yargıtay 9 HD, E 2022/3339 K 2022/3862, 22.03.2022: "... MÖHUK'un 27/4. maddesinde; 'Ancak hâlin bütün şartlarına göre iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşmeye ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri yerine bu hukuk uygulanabilir' düzenlemesi yer almaktadır. Anılan madde içeriğinden de anlaşılacağı üzere iş sözleşmesinin taraflarınca MÖHUK m. 27/1' göre hukuk seçimi anlaşması yapıldığında MÖHUK m. 27/4'te belirtilen daha sıkı ilişki ülke hukukunun uyuşmazlık konusu olaya uygulanması mümkün değildir. Bu nedenle, Bölge Adliye Mahkemesince hukuk seçimi anlaşması yapılan dönemler yönünden daha sıkı ilişkili ülke hukuku olarak Türk Hukuku'nun olaya uygulanmasına karar

verilmesi hatalıdır." Aynı yönde Yargıtay HGK, E 2025/9-5 K 2026/59, 11.02.2026: "...İşçi lehine yorum ilkesi yabancılık unsuru bulunan uyuşmazlıklarda ancak uygulanacak hukuk açıkça seçilmediğinde ve daha sıkı ilişkili hukukun tespiti bakımından gerektiğinde uygulanabilir. Açıkça hukuk seçimi yapılması durumunda ise daha sıkı ilişkili hukuk yönünden değerlendirme yapılmasına 5718 sayılı Kanun hükümleri karşısında imkân bulunmamaktadır."

99 Tarman (n 87) 539; Gürsel (n 98) 169; Erten (n 92) 237; Altıntaş (n 94) 188. Yargıtay 9 HD, E 2025/4250 K 2025/7357, 02.10.2025; 9 HD, E 2026/1588 K 2026/1687, 25.02.2026; 9 HD, E 2026/1199 K 2026/2117, 09.03.2026; 9 HD, E 2026/3303 K 2026/2456, 13.03.2026.

100 Tarman (n 87) 538; Elçin (n 72) 120; Şahin (n 70) 86-89.

101 Erten (n 92) 238; Güngör (n 60) 219. Yazar, özellikle somut bireysel başvuruda olduğu gibi İŞKUR sözleşmesi ile yurt dışında çalışan işçilerin durumundan yola çıkarak "lex forist" bir uygulamadan kaçınılması gerektiğinin altını çizmektedir.

102 Yargıtay 9 HD, E 2025/2041 K 2025/2868, 19.03.2025; Yargıtay 9 HD, E 2024/15163 K 2025/2575, 12.03.2025; Yargıtay 9 HD, E 2024/14005 K 2025/1733, 18.02.2025; Yargıtay 9 HD, E 2024/13392 K 2025/1011, 03.02.2025. Bu konuda bkz. Elçin (n 72) 82-83; Şahin (n 70) 64; İste-Arlanoğlu (n 75) 84-85.

olup olmadığına bakılmaksızın diledikleri herhangi bir devletin hukukunu seçebilecekleri, tarafların seçmiş oldukları bu hukuk düzeninin işçinin mutad işyeri hukukunun emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgari korumanın altında kalması hâlinde mutad işyeri hukukunun uygulanacağı, bu durumda seçilen hukuk ile mutad işyeri hukuku arasında bir yararlılık karşılaştırması yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu çerçevede taraflarca, objektif bağlama kuralının işaret ettiği yani somut olayda olduğu gibi mutad işyeri hukukunun (işçinin işini fiilen yerine getirdiği yer ülke hukuku) seçilmesi de mümkün ve geçerlidir. Bu şekilde yapılan hukuk seçimi anlaşmasının en önemli sonucu, Anayasa Mahkemesi'nin somut bireysel başvuru kararında belirtildiğinin aksine 5718 sayılı Kanun'un 27/4 hükmü uyarınca daha sıkı ilişkili hukuk araştırmasına gidilemeyecek¹⁰³ olmasıdır.

Ayrıca, 5718 sayılı Kanun'da pek çok sözleşme türünde taraflara tanınan uyuşmazlığa uygulanacak *hukuku seçme* imkânı iş sözleşmeleri için de kabul edilmiş olup, bunun temelinde milletlerarası özel hukukun temel ilkelerinden biri olan irade serbestisi ilkesi, diğer bir ifade ile sözleşme özgürlüğü esası yer almaktadır. Milletlerarası özel hukukun önemle üzerinde durduğu konulardan biri¹⁰⁴ olan iş sözleşmelerine uygulanacak hukuk bakımından taraflara hukuk seçimi imkânı tanıyan 5718 sayılı Kanun m. 27/1 hükmünün uygulama alanı sadece İŞKUR sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar olmayıp, hükmün Türkiye'de çalışan yabancı işçiler ile yurt dışında İŞKUR sözleşmeleri dışındaki bireysel iş sözleşmelerine tabi olarak çalışan Türk vatandaşı işçilerin imzaladıkları iş sözleşmeleri¹⁰⁵ açısından da

uygulanacağını belirtmek gerekmektedir.

B. 5718 Sayılı Kanun'un 27. Maddesinin Öngördüğü Kanunlar İhtilafı Sisteminin Reddi Bağlamında Anayasa Mahkemesi'nin Vardığı Sonucun Yerinde Olup Olmadığı

Bireysel başvuruya konu somut olayda Anayasa Mahkemesi, yabancılık unsuru içeren bireysel iş sözleşmesinden doğan uyuşmazlık hakkında Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin uygulanacak hukukun hangi esaslar dahilinde tespit edilmesi gerektiğine yönelik yaptığı değerlendirmenin işçinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır. Bu sonuca ulaşmasının gerekçelerini ilkelerin olaya uygulanmasına ilişkin bölümde (bkz. § 50-61) açıklamıştır. Yukarıda da

maddesinde sözleşme şartlarının Gürcistan yasalarına tâbi olacağını ifade edildiği ve bu suretle tarafların bir hukuk seçimi anlaşması yaptıkları görülmektedir. Dosya kapsamındaki ek sözleşmelerde de değişikliğin sadece geçerlilik süresine ilişkin olduğu, asıl sözleşmenin diğer şartlarında hiçbir değişiklik yapılmadığı ifade edilmiştir. Davacının tüm çalışma süresinde bireysel iş sözleşmeleri kapsamında çalıştığı da göz önünde bulundurulduğunda, tarafların hukuk seçimi anlaşması yaptıkları açıktır. Uyuşmazlık döneminde yürürlükte olan 5718 sayılı Kanun'un 27/1 hükmü kapsamında hukuk seçimi anlaşması bulunduğu anlaşıldığından davacının tüm çalışma dönemi için somut uyuşmazlığa iş sözleşmesi ile seçilen hukuk uygulanmalıdır." Yine, Umman'da çalışan Türk vatandaşı işçinin imzaladığı bireysel iş sözleşmesinden kaynaklanan başka bir uyuşmazlık hakkında Yargıtay 9 HD, E 2025/5060 K 2025/8453, 04.11.2025: "...Taraflar arasındaki 13.11.2012 tarihli bireysel iş sözleşmesinde tarafların iş ilişkisindeki hak ve yükümlülüklerine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı, bu sözleşmenin ücrete ilişkin 3. maddesinde aylık temel ücretin Umman Sultanlığı kanunlarına göre hesaplanacak olan normal çalışma saat ücreti üzerinden, yapılan fazla çalışma ücretinin ise çalışanı Umman Sultanlığı kanunlarına göre ödeneceği düzenlenmiş olup resmî tatil günleri için proje şart ve koşullarına atıf yapılmış, 6. maddesinde yıllık izin, 12. maddesinde feshe ilişkin düzenlemelere yer verilmiş, "Uygulanacak Hukuk" başlıklı 16. maddesinde ise çalışılan ülke mevzuatı ve düzenlemelerinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Davacının dava konusu dönemdeki tüm çalışmasının söz konusu iş sözleşmesi kapsamında geçtiği anlaşılmaktadır. Uyuşmazlık döneminde yürürlükte olan 5718 sayılı Kanun'un 27/1 hükmü kapsamında hukuk seçimi anlaşması bulunduğu anlaşıldığından, davacının tüm çalışma dönemi için somut uyuşmazlığa iş sözleşmesi ile seçilen hukuk olan Umman Sultanlığı hukuku uygulanmalıdır."

¹⁰³ Erten (n 92) 246; İste-Arlanoğlu (n 75) 79.

¹⁰⁴ Güngör (n 60) 214.

¹⁰⁵ Didem Kayalı, 'Yabancılık Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk: İki Yanlış Bir Doğru Eder mi?' (2026) (279) Legal Hukuk Dergisi 35, 46-47. Örneğin Gürcistan'da çalışan Türk vatandaşı işçinin imzaladığı bireysel iş sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlık hakkında Yargıtay 9 HD, E 2025/3976 K 2025/7158, 01.10.2025: "...Taraflar arasındaki 18.09.2014 tarihli bireysel iş sözleşmesinde tarafların iş ilişkisindeki hak ve yükümlülüklerine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı, sözleşmenin 14.

değindiğimiz üzere¹⁰⁶, kararın karşı oy yazısında ise, yargılamayı yapan yerel mahkeme ile temyiz incelemesini yapan Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin kararında bariz takdir hatası veya keyfilik mevcut olmadığından mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmesinin söz konusu olmadığı vurgulanmıştır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, bireysel başvuruya konu olaydaki uyuşmazlık döneminde yürürlükte olan 5718 sayılı Kanun m. 27/1 ve 27/4 hükümleri "(1) İş sözleşmeleri, işçinin mutad işyeri hukukunun emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgarî koruma saklı kalmak kaydıyla, tarafların seçtikleri hukuka tâbidir. (4) Ancak hâlin bütün şartlarına göre iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşmeye ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri yerine bu hukuk uygulanabilir." şeklindedir. Söz konusu hükümler; uyuşmazlığın yerel mahkemelerde karar bağlandığı, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin uygulanacak hukuka ilişkin bozma kararı verdiği ve Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurunun yapıldığı tarihlerde de hâlen yürürlükteydi. Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararının gerekçesinin 56. paragrafında ise "5718 sayılı Kanun'un 27. maddesinin (4) numaralı fıkrasında hâlin bütün şartlarına göre işin yapıldığı yer hukukunun işin yapıldığı sırada uygulanmak zorunda olan hükümleri hariç olmak üzere, iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili hukukun bulunması durumunda sözleşmeye anılan maddenin (2) ve (3) numaralı fıkralarında öngörülen hukukun yerine daha sıkı ilişkili hukukun uygulanabileceği belirtilmiştir." şeklindeki açıklama ile 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesinde 04.06.2025 tarihinde yapılan değişiklik sonrası haline atıf yapılmıştır. Bu durum, Anayasa Mahkemesi'nce bireysel başvuruya konu uyuşmazlıkta Kanun'un yeni hükmüne göre değerlendirme yapıldığını ortaya koymaktadır. Oysa ki Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ile Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin kararlarında¹⁰⁷ da açıkça vurgulandığı üze-

re 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesinde yapılan kanun değişikliği niteliği itibarıyla maddi hukuka ilişkin bir düzenleme olduğundan yalnızca yürürlüğe girmesinden sonra ortaya çıkan hukuki olgu ve ilişkilere uygulanabilir; değişen hükmün yürürlüğünden önce ortaya çıkan olaylar ve hukuki ilişkiler, ortaya çıktıkları tarihte yürürlükte bulunan kanun hükümlerine tâbidir. Buna göre, *bireysel başvurunun yapıldığı tarihte* dahi yürürlükte olmayan 5718 sayılı Kanun m. 27 hükmünün değişiklik sonrası yeni lafzına göre değerlendirme yapılmasının isabetli olmadığı düşüncesindeyiz.

Diğer yandan, Anayasa Mahkemesi kararının 55. paragrafında; başvuruya konu olayda tarafların *iş sözleşmesi yapması durumunda mutad işyeri hukukunun da belirlendiğine* yönelik yorumun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğünün tespitinde büyük önem taşıdığı, zira mutad işyerinin belirlenmesinin olaya uygulanacak hukuku tamamen değiştirebileceğinden ve yapılacak yanlış bir belirlemenin dava açma hakkını anlamsız hâle getirebileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebileceği, bu bakımdan 5718 sayılı Kanun m. 27/4 hükmünün göz ardı edilmemesi gerektiği belirtilmiş, 59. paragrafta da somut olayda mahkemelerin mutad işyeri hukukunu tespit ederken taraflar arasında yapılan iş sözleşmesi ile uygulanacak hukukun da *belirlendiği* değerlendirmesinde bulundukları ifade edilmiştir.

Ancak, Anayasa Mahkemesi kararında belirtildiğinin aksine bireysel başvuruya konu somut olayda Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin kararında tarafların iş sözleşmesi yapması durumunda "mutad işyeri hukukunun" da "belirlendiğine" yönelik bir tespit yapılmadığı görülmektedir. Yukarıda da açıklandığı üzere somut olayda İŞKUR'un belirli ülkelere götürülecek işçiler için hazırladığı bir iş sözleşmesi olarak taraflar arasındaki Rusya bireysel iş sözleşmesi içeriğinde yer alan hükümler ile

¹⁰⁶Bkz. yukarıda "Bireysel Başvuru Yolunun Dayandığı Bazı Temel İlkelerin Somut İhlâl Kararı Bağlamında Açıklanması" başlıklı bölüm.

¹⁰⁷Yargıtay HGK, E 2025/9-3 K 2026/58, 11.02.2026; HGK, E 2025/9-5 K 2026/59, 11.02.2026; 9 HD, E 2026/255 K

2026/1978, 04.03.2026; 9 HD, E 2026/1683 K 2026/1689, 25.02.2026; 9 HD, E 2026/258 K 2026/733, 02.02.2026; 9 HD, E 2026/146 K 2026/403, 19.01.2026; 9 HD E 2025/9302 K 2025/10449, 29.12.2025.

açık bir hukuk seçimi anlaşması yapıldığı¹⁰⁸ ve seçilen hukukun mutad işyeri hukuku olduğu açıktır. Sözleşme özgürlüğü (ve irade serbestisi) kapsamında tarafların 5718 sayılı Kanun m. 27/1 hükmü kapsamında uygulanacak hukuku diledikleri gibi seçebilecekleri dikkate alındığında uyuşmazlıkta mutad işyeri hukukunun seçilmesinde anayasal veya yasal herhangi bir engel de bulunmamaktadır. Ayrıca, hukuk seçimi anlaşmasının asıl sözleşmeden ayrı başka bir sözleşme ile yapılması zorunluluğu bulunmadığından somut olayda olduğu gibi hukuk seçimi anlaşması asıl sözleşmeye konulan bir hükümle yapıldığında bu hükmün de bağımsız bir sözleşme olarak kabul edilmesi gerekir¹⁰⁹. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin kararında da hukuk seçimi anlaşması yapılan dönemde *seçilen hukukun uygulanması gerektiği* ifade edilmiştir.

Üzerinde önemle durulması gereken husus şudur: Somut olayda hukuk terminolojisi ve kanunlar ihtilafı metodolojisi açısından imzalanan iş sözleşmesi ile mutad işyeri hukukunun "belirlenmesi" değil, kanunlar ihtilafı sistemi bağlamında ve 5718 sayılı Kanun'un 27/1 hükmü kapsamında hukuk seçimi anlaşması (bağımsız sözleşme) ile mutad işyeri hukukunun "seçilmesi" söz konusudur. Dolayısıyla, yabancılık unsuru taşıyan iş sözleşmelerinde tarafların sözleşme özgürlüğü çerçevesinde hukuk seçimi anlaşması yapabilmelerinin birçok ülke tarafından kabul edilen bir ilke olduğu da dikkate alındığında Anayasa Mahkemesi'nin 55. ve 59. paragraflardaki değerlendirme ve tespitlerinin isabetli olmadığı, kavram karmaşası içerdiği, uygulanacak hukuk kuralında yer alan hukuk seçimi imkânını yok saydığı ve Anayasanın 48. maddesinde güvence altına alınan sözleşme özgürlüğü yönünden olumsuz sonuçlar yaratabilecek mahiyette

olduğu ifade edilmelidir.

Öte yandan, somut bireysel başvuru kararının 57, 58, 60 ve 61. paragraflarında; daha sıkı ilişkili hukukun işçiye mutad işyeri hukuku veya sözleşme ile belirlenen hukuktan daha yüksek standartta bir koruma sağlayabileceğinin açık olduğu, mahkemelerin sözleşme ile daha sıkı ilişkili hukukun uygulanması yerine mutad işyeri hukukunu uyguladıkları, hâlbuki iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmasının işçi lehine sonuç doğurmasının da mümkün olduğu, *olayda yargı mercilerinin sıkı ilişkili hukukun tespit edilmesine ilişkin unsurları herhangi bir şekilde değerlendirmeyip yalnızca iş sözleşmesinin imzalanması ile uygulanacak hukukun tespit edildiğini* ifade ettikleri, bu çerçevede iş sözleşmesinde hukuk seçimi yapılmaması durumunda işçinin sahip olacağı haklardan anılan seçim nedeniyle mahrum kalmasını engelleyecek nitelikte değerlendirme yapılması gerektiği ve iş sözleşmesi ile daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunup bulunmadığının irdelenmemesi hususları gözönüne alındığında başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin katlanılması güç külfete sebep olduğu, bu itibarla yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu belirtilmiştir.

Bireysel başvuru konusu olayda uyuşmazlık dönemi ile bireysel başvuru tarihinde yürürlükte olan ve Anayasa Mahkemesi kararının 19. paragrafında da yer alan 5718 sayılı Kanun'un 27/4 hükmü "*Ancak hâlin bütün şartlarına göre iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşmeye ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri yerine bu hukuk uygulanabilir.*" şeklindedir. Hükümde birinci fıkraya gönderme yapılmadığından daha sıkı ilişkili hukukun uygulanması, hukuk seçimi anlaşmasının bulunmadığı veya yapılan hukuk seçimi anlaşmasının geçersiz olduğu hallerde mümkün olabilmektedir. Yani, somut olayda olduğu gibi taraflar arasında birinci fıkra kapsamında hukuk seçimi anlaşması yapılmışsa, tarafların iradesine öncelik verilmiş ve daha sıkı ilişkili hukukun uygulanması ihti-

¹⁰⁸ Açık hukuk seçimi, açıklanmış hukuk seçimidir. Tarafların sözleşmelerinde yetkili devletin hukukunu ismen bildirmeleri veya söz konu yer sözleşmede belli olmak kaydıyla "işyeri hukuku" gibi sıfatıyla belirlemeleri açık hukuk seçimidir. Bkz. Gülin GÜNGÖR, Türk Milletlerarası Özel Hukuku Kanunlar İhtilafı Hukuku Milletlerarası Usul Hukuku (2. Bası, Yetkin Yayınları 2021)179.

¹⁰⁹ Erten (n 92) 242; Altıntaş (n 94) 183; Kayalı (n 105) 48.

mali dışlanmıştı¹¹⁰. Taraflarca hukuk seçimi anlaşması yapılması durumunda daha sıkı ilişkili hukuk istisnasının uygulanamayacağı kuralının Anayasa'ya aykırı olduğunun söylenemeyeceği¹¹¹ bir yana, 5718 sayılı Kanun m. 27/1 hükmünün iptalinden önceki halinin geçerli ve maddenin bütünüyle uygulanabilir olduğu somut uyuşmazlıkta bireysel başvuru tarihinden sonra verilen iptal kararında dayanan gerekçelerin ihlal kararına dayanak yapılması ve bireysel başvuru tarihinde yürürlükte olmayan 5718 sayılı Kanun'un değişiklikten sonraki yeni haline göre Yargıtay 9. Hukuk Dairesi kararının değerlendirilmesinin isabetli olmadığı görüşünderiz. Dolayısıyla, somut uyuşmazlıkta hukuk seçimi anlaşması yapılan çalışma döneminde seçilen hukukun uygulanması gerektiğine karar veren Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin seçilen hukuktan daha sıkı ilişkili hukukun bulunup bulunmadığı araştırmasına gitmemiş olmasının mahkemeye erişim hakkının ölçüsüz şekilde kısıtlanmasına yol açtığına dair Anayasa Mahkemesi'nce varılan sonucun yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Aksi durumun kabulü halinde yani, taraflarca hukuk seçimi anlaşması yapılmasına rağmen daha sıkı ilişkili hukuk araştırmasına gidilmesi durumunda uygulanacak hukuk konusunda öngörülebilirliğin zedelenmesi, sözleşme özgürlüğü ilkesinin kanunlar ihtilâfi hukukundaki yansıması olan ve iş sözleşmeleri açısından sınırlı bir şekilde de olsa kabul edilen sözleşmeye uygulanacak hukuku seçme özgürlüğünün de fiilen

işlevsiz hale gelmesi¹¹² söz konusu olabilecektir.

Son olarak, Anayasa Mahkemesi'nin tüm karar içeriğine göre (özellikle bkz. § 50-61) daha sıkı ilişkili hukuk olarak tespit edilmesi *beklenen* hukukun Türk hukuku olduğu genel kabulü/varsayımı ile açıklanan sonuca varılmış ise de bu sonucun yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Zira, öncelikle yabancılık unsuru içeren iş sözleşmesinden kaynaklanan somut bir uyuşmazlıkta sözleşme ile daha sıkı ilişkili hukuk her zaman Türk hukuku olmayabilir¹¹³. Ayrıca, iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili hukukun Türk hukuku olması ihtimalinde de bu hukukun uygulanması, Anayasa Mahkemesi kararında belirtildiğinin aksine seçilen hukuk veya mutad işyeri hukukuna göre işçi-

112 Kayalı (n 105) 51.

113 Bkz. Yargıtay 9 HD, E 2026/255 K 2026/1978, 04.03.2026:

"Hukuk seçimi anlaşması bulunmayan uyuşmazlık konusu dönemde iş sözleşmesine, daha sıkı ilişkili hukukun varlığı tespit edilmediği sürece, işçinin işini mutad olarak yaptığı işyeri hukukunun uygulanması gerekir. Daha sıkı ilişkili hukukun tespitinde ise sadece işçi ve işverenin Türk olması tek başına belirleyici kriter kabul edilemez. Yukarıda açıklanan hususlar dikkate alınmak suretiyle değerlendirme yapıldığında; davalı Şirketin Tataristan'da bulunan şantiyesinde çalışan davacı işçinin çalışma döneminde Türkiye'de sosyal güvenlik sistemine tâbi olmaması, sosyal ve hukuki ilişkilerinin yoğunlaştığı yer ile ücretinin Tataristan'da ödendiği dikkate alındığında, hukuk seçimi anlaşması bulunmayan uyuşmazlık konusu dönemde daha sıkı ilişkili hukukun Türk hukuku olmadığı anlaşıldığından davacının tespit edilen tüm çalışma dönemi bakımından uyuşmazlığa mutad işyeri hukuku olan Tataristan Cumhuriyeti hukuku uygulanarak dava konusu alacaklar hakkında bir karar verilmesi gerekmektedir." Aynı yönde Yargıtay 9 HD, E 2025/9442 K 2026/740, 03.02.2026: "Tarafların hukuk seçimi anlaşması yapmadıkları veya yapılan hukuk seçimi anlaşmasının geçersiz olduğu dönemde iş sözleşmesine, kural olarak işçinin işini mutad olarak yaptığı işyeri hukukunun uygulanması gerektiği 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un (5718 sayılı Kanun) 27/2 hükmünde genel bir kural olarak düzenlenmiştir. Burada yetkili kılınan hukuk, işçinin işini fiilen yerine getirdiği yer ülke hukukudur. Ancak 5718 sayılı Kanun'un 27/4 hükmünde düzenlenen daha sıkı ilişkili hukukun varlığı hâlinde bu hukuk uygulanabilir. Somut uyuşmazlıkta dosyadaki bilgi ve belgelere göre yukarıda açıklanan hususlar dikkate alınmak suretiyle değerlendirme yapıldığında; davacının Türkiye'de sosyal güvenlik sistemine tâbi olmaması, sosyal ve hukuki ilişkilerinin yoğunlaştığı ve ücretinin ödendiği yer dikkate alındığında, daha sıkı ilişkili hukukun Türk hukuku olmadığı anlaşılmakla; davaya konu çalışma dönemi bakımından uyuşmazlığa mutad işyeri hukuku olan Rusya Federasyonu hukuku uygulanarak dava konusu alacaklar hakkında bir karar verilmesi gerekmektedir."

110 Erten (n 92) 237; Tarman (n 87) 539; Gürsel (n 98) 169; İste-Arlanoğlu (n 75) 115-116; Altıntaş (n 94) 188; Akdeniz (n 96), 935-938.

111 Emine Tuncay Senyen Kaplan, 'Yabancılık Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerinde Uygulanacak Hukuk-Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı' (2025) 1 (53) Sicil İş Hukuku Dergisi 9, 25. Aynı yönde bkz. Anayasa Mahkemesi'nin 05.11.2024 tarihli ve E 2023/158, K 2024/187 sayılı iptal kararında Üyeler Muhterem İnce ve Ömer Çınar'ın Karşı Oy yazısı: "...Tarafların seçtiği hukukun ve mutad işyeri hukukunun korumasının yeterli olmadığı hallerde kamu düzenine aykırı bir durum varsa Türk Hukukunun uygulanması her zaman mümkün olup, hukuk seçimi yapılması halinde 5718 sayılı Kanunun 27. maddesinin 4. fıkrasında belirtilen daha sıkı ilişkili hukuk korumasından işçinin yararlandırılmasının Anayasa'ya aykırı olduğu söylene-
mez."

ye daha yüksek standartta bir koruma sağlama-yabilir. Somut olayda işçinin Rusya'da çalıştığı ve hukuk seçimi anlaşması ile bu ülke hukukunun seçildiği dikkate alınarak bu konuda bir örnek¹¹⁴ vermek gerekirse, dava zamanaşımı süresi konusundaki tartışmalar bir yana, Rusya Federasyonu İş Kanunu'nun 91. maddesine göre haftalık çalışma süresi 40 saat olup aynı Kanun'un 152. maddesinde ise fazla çalışma ücretinin ilk iki saatlik fazla çalışma süresinin normal çalışma ücretinin 1,5 katı olarak sonraki fazla çalışma saatlerinin ise normal çalışma ücretinin iki katı olarak ödeneceği düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 111. maddesinde ise haftada 6 gün çalışan işçilere bir gün hafta tatili izni verileceği belirtilerek 153. maddede hafta tatili günlerinde yapılan çalışmalarda günlük ücretin iki katı olarak ödeme yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Yine Kanun'un 112 ve 153. maddelerde genel tatil günlerinde yapılan çalışmalarda günlük ücretin iki katı olarak ödeme yapılacağı düzenlenmiş; 115 ve 122. maddelerde altı aylık çalışması bulunan işçinin ilk çalışma yılı için 28 takvim günü yıllık ücretli izne hak kazanacağı belirtilmiştir. Kanun'un 178. maddesinde düzenlenen işten çıkarma (kıdem) tazminatı için tavan uygulaması öngörülmemiş, 180. maddede de işçinin işten çıkarılmadan en az iki ay öncesinde işveren tarafından şahsen ve imza karşılığında ihbar edileceği belirtilerek iki aylık ihbar öneli tanınmıştır.

Somut olaya ilişkin belirtilen hükümler dikkate alındığında seçilen hukukun hükümlerinin Anayasa Mahkemesi'nce uygulanması gerektiği düşünülen Türk hukukuna oranla işçiyi çok daha fazla koruduğu ve işçi lehine sonuç doğurmasının da mümkün olduğu görülmektedir. Bu sebeple, her somut olay bakımından uygulanacak hukukun hükümlerinin değerlendirilmesi yerine sadece dava zamanaşımı süresi özelinde bir değerlendirme yapılarak sonuca gidilmesinin doğru bir yaklaşım olmadığını ve tüm bu sebeplerle

Anayasa Mahkemesi'nin vardığı sonuca katılmadığımızı ifade etmek isteriz.

Sonuç

Çalışma konumuzu oluşturan bireysel başvuru yabancılık unsuru taşıyan bir iş sözleşmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle somut uyuşmazlığa uygulanacak hukukun 5718 sayılı Kanun çerçevesinde tespit edilmesi gerektiği tartışmasızdır. Bu tespiti yapmakla yükümlü olan yargı organlarının 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesinin sistematığına uymaya ve özellikle hükümde birinci bağlama noktası olarak düzenlenen hukuk seçimini göz ardı etmemeye özen göstermesi gerekmektedir. Bu bağlamda uyuşmazlığa uygulanacak hukuku seçme imkânının tarafların elinden alınmaması veya ilgili hükmün buna yol açacak şekilde yorumlanmaması esastır.

İş sözleşmelerine uygulanacak hukuku belirleyen 5718 sayılı Kanun m. 27'nin bir bütün halinde ele alınması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin somut bireysel başvuru kararında vardığı sonucun, yabancılık unsuru taşıyan iş sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklara uygulanacak hukukun Türk hukuku olarak belirlenmesine odaklı bir yaklaşımı yansıttığı görülmektedir. Bu yaklaşımın gelecekte yargı kararlarına konu olabilecek benzer uyuşmazlıklar için örnek oluşturabilecek olma ihtimali, kanunlar ihtilafı kurallarının yorumlanması ve uygulanması açısından oldukça endişe vericidir. Bu nedenle anılan yaklaşımın örnek teşkil etmesinin mümkün olmadığı düşünülmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kararında vardığı sonuca göre, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesini uygularken ve yetkili hukuku tespit ederken başvuru (işçinin) mahkemeye erişim hakkını kısıtlamıştır. Ancak bu kısıtlama tümüyle anılan hükmün uygulanma koşullarının belirlenmesi ve bu koşulların yorumlanması ile doğrudan ilintilidir. Bireysel başvuru, derece mahkemelerinin hukuk kurallarına ilişkin yorumunun esastan gözden geçirildiği bir yargı yolu değildir. Bunun-

¹¹⁴Rusya Federasyonu İş Kanunu'nun bazı hükümlerinin değerlendirilmesine ilişkin bkz. Yargıtay 9 HD, E 2025/329 K 2025/1401, 12.02.2025; 9 HD, E 2024/13964 K 2025/1134, 05.02.2025.

la birlikte, açık ve keyfi hukuksuzluklar veya bariz takdir hataları bu kuralın dışındadır. Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatlarında belirtildiğinin aksine çalışma konumuz olan bireysel başvuru kararında "açık keyfilik" ya da "bariz takdir hatası" kavramlarına hiç değinilmemesi, bu hususta olumlu veya olumsuz bir değerlendirme yapılmaması önemli bir eksiklik. Zira esasen başvuru konusu ve verilen ihlâl kararı bu kavramların nasıl yorumlandığı ile yakından ilgilidir. Anayasa Mahkemesi kararındaki bu eksiklik, gelecekte karara bağlanacak tüm yabancılık unsuru taşıyan iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hakkında derece mahkemeleri kararları üzerinde olumsuz etkiler doğurabilecek niteliktedir. Kanımızca açık keyfilik ya da bariz takdir hatası esasen *lex forist* bir yaklaşımın benimsenmesi halinde ortaya çıkabilecektir. Zira, 5718 sayılı Kanun'da yer alan kanunlar ihtilafı kurallarının mahkemenin hukukunu uygulamak üzere yorumlanması kanunlar ihtilafının ruhuna aykırıdır.

Temelinde irade serbestisinin yattığı uygulanacak hukuku seçme yetkisi, tüm modern hukuk sistemlerinde olduğu gibi 5718 sayılı Kanun'da da sözleşmeden doğan borç ilişkileri (m. 24 vd.), haksız fiiller ve sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümlerde yer almaktadır. Hukuk seçiminin kabulü, taraflara uyuşmazlığın kaderini tayin noktasında önemli bir imkân tanımaktadır. Diğer bir ifadeyle, uyuşmazlık konusu tarafların serbest iradesine bağlanmaktadır. Tüm sözleşmelerde olduğu gibi, iş sözleşmelerinde de geçerli bir hukuk seçiminin var olup olmadığına tarafların gerçek iradelerinin yorumlanması sonucunda karar verilebilecektir ve bu yorum somut olay odaklı olmalıdır. Bununla birlikte bireysel başvurunun ne amacı ne de konusu derece mahkemelerince yapılması gereken bu yorum faaliyetinin gözden geçirilmesidir. Yabancılık unsuru içeren iş sözleşmelerinde hukuk seçimini düzenleyen m. 27/1'in açık hükmünün tarafların hukuk seçimi yapma yetkisini ellerinden alacak şekilde yorumlanması gerekir. Aksi halde bu yorumun kendi içinde bir bütünlük ve tutarlılık arz eden 5718 sayılı Kanun'un uyumunu ve sistematliğini bozacağını da

ifade etmek isteriz.

Bireysel iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuku doğru tespit etmek amacıyla son yıllarda yavaş yavaş geliştirilen 5718 sayılı Kanun'un 27. maddesine ilişkin içtihadın Anayasa Mahkemesi'nin bu kararından olumsuz etkilenmeyeceğini umut etmekteyiz. Ayrıca, içtihat değişikliklerinin yaratacağı hukuki belirsizliğin bizatihi kendisinin bireylerin mahkemeye erişim hakkını ihlâl edeceğini hatırlatmakta fayda görüyoruz.

KAYNAKÇA

- Akdeniz A.L., 'Yurt Dışına Götürülen İşçilerin İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk Konusuna İnterdisipliner Bir Yaklaşım' (2024) 73 (2) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 925-977.
- Akıncı Z, *Milletlerarası Özel Hukuk* (Vedat 2020).
- Aktepe Artık S, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılama Hakkı (Seçkin 2014).
- Algan B, 'Bireysel Başvurularda "Açıkça Dayanaktan Yoksunluk" Kriterinin Anayasa Mahkemesi Tarafından Yorumu ve Uygulanması' (2014) 63 (2) AÜHFD 247-284.
- Altıntaş V, 'Yabancılık Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukukun Genel İşlem Koşulları Bağlamında Değerlendirilmesi' (2023) 2 (50) Sicil İş Hukuku Dergisi 175-206.
- Arslan İ, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Milletlerarası Özel Hukuka Etkisi (Adalet 2019).
- Atasoy H, 'Bireysel Başvuruda Güncel Sorunlar' iç Sevtap Yokuş (ed), Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru (Anayasa Şikayeti) (2. Baskı, Seçkin 2015) 227-277.
- Batum S, Yılmaz D ve Köybaşı S, *Anayasa Hukuku Temel Kavramlar ve Genel Esaslar*, (2. Baskı, On İki Levha 2025).
- Birtane Ş, *Etkili Bir Başvuru Yolu Olarak Bireysel Başvuru*, (Yetkin 2019).
- Çelikel A ve Erdem B, *Milletlerarası Özel Hukuk* (17. Baskı, Beta 2021).

Anayasa Mahkemesi'nin 2024/48855 Numaralı Ali Çetin Başvurusu Hakkında Verdiği 29.07.2025 Tarihli Kararın 5718 Sayılı Kanun'un 27. Maddesinin Uygulanması Bağlamında Değerlendirilmesi

- Demir Gökyayla C, *Milletlerarası Özel Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmeleri (Münhasır Bayilik Sözleşmeleri)* (2. Baskı, Vedat 2013).
- Doğan V, '5718 Sayılı Kanununa Göre İş Akdine Uygulanacak Hukukun Tespiti' (2007) 11 (1-2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 147-163 (Doğan, 2007).
- Doğan V, 'Milletlerarası Özel Hukukta Zayıf Akit Tarafın Korunması' (1995) 15 (1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 21-42 (Doğan, 1995).
- Doğan V, İş Akdinden Doğan Kanunlar İhtilâfı Alanında Bağlama Kuralının ve Sınırlarının Tespiti (1.Baskı, Yetkin 1996) (Doğan, 1996).
- Doğan V, Yılmaz AÇ ve Ayhan İzmirli L, *Milletlerarası Özel Hukuk* (12. Baskı, Seçkin 2025).
- Dönmezer Ö, 'Türk İş Hukuku'nda Sözleşme Özgürlüğünün Kapsam ve Sınırları' (Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi 2020).
- Durmaz C, 'Esasa İlişkin Kabul Edilemezlik Nedenleri' iç Musa Sağlam (ed), *Bireysel Başvuru İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri* (2. Baskı, Anayasa Mahkemesi Yayınları 2013) 225-246.
- Ekinci A, 'Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Kararlarında Mahkemeye Erişim Hakkı' (2014) 18 (3-4) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 821-848.
- Elçin D, *Milletlerarası Unsurlu Bireysel ve Toplu İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk* (1. Baskı, Adalet 2012).
- Eren F, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (19. Baskı, Yetkin 2015).
- Erten R, 'Yurt Dışında Çalışan Türk Vatandaşı İşçilerin Türkiye'de Açtıkları İşçi Alacaklarına Dair Davalarda Milletlerarası Yetki ve Uygulanacak Hukuk Meseleleri' (2022) (1) 1 Prof. Dr. Rıza Ayhan'a Armağan 213-262.
- Eser FS, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Kriterleri* (Adalet 2024).
- Gözler K, *Türk Anayasa Hukuku* (2. Baskı, Ekin 2018).
- Göztepe E, 'Türkiye'de Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkının (Anayasa Şikâyeti) 6216 Sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi' (2011) 95, TBB Dergisi 13-40.
- Güngör G, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku Kanunlar İhtilâfı Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku* (2. Bası, Yetkin 2021).
- Güngör G, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku Kanunlar İhtilâfı Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku* (6. Bası, Yetkin 2026).
- Gürsel İ, 'Milletlerarası Özel Hukukta İş Sözleşmelerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukuk-Yargıtay Karar İncelemesi' (2021) 2 (46) Sicil İş Hukuku Dergisi 155-187.
- İste-Arlanoğlu C, *Uluslararası İş Akitlerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Esasa Uygulanacak Hukuk* (1. Baskı, On İki Levha 2021).
- Kayalı D, 'Yabancılik Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk: İki Yanlı Bir Doğru Eder mi?' (2026) (279) Legal Hukuk Dergisi 35-60.
- Kıran A, 'Mahkemeye Erişim Hakkının Anayasa Mahkemesi Kararları Ekseninde İncelenmesi' (2025) 3 (1) Trabzon Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1-44.
- Korkmaz R, *Medeni Usûl Hukuku Açısından Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru* (2. Baskı, On İki Levha 2017).
- Kuş M, 'Örnek Uygulamalar Işığında Bireysel Başvuru ve Geleceği' iç Sevtap Yokuş (ed), *Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti)* (2. Baskı, Seçkin 2015) 77-114.
- Mollamahmutoğlu H, Astarlı M ve Baysal U, *İş Hukuku* (Güncellenmiş 7. Baskı, Lykeion 2022).
- Nomer E, *Devletler Hususi Hukuku* (23. Baskı, Beta 2021).
- Özbey Ö, 'Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurularda Kabul Edilmezlik Nedenleri' iç Sevtap Yokuş (ed), *Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti)* (2. Baskı, Seçkin 2015) 185-226.

- Özbey Ö, *Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesi-ne Bireysel Başvuru Hakkı* (2. Baskı, Adalet 2013).
- Özel S, 'Yurt Dışı Hizmet Akitlerinde Uygulanacak Hukuk' (2023) 43 (1) Public and Private International Law Bulletin 371-408.
- Özel S, Erkan M, Pürselim HS ve Karaca HA, *Milletlerarası Özel Hukuk* (3. Baskı, On İki Levha 2024).
- Sağlam F, 'Anayasa Şikâyeti Kurumunun Türk Hukukuna Kazandırılması ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Olanakları' iç Mehmet Turhan ve Hikmet Tülen (ed) *Anayasa Yargısı İncelemeleri 1* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006), 71-111.
- Sarıöz Büyükalp Aİ, AİHS ve AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usûl Hukuku Üzerindeki Etkileri (On İki Levha 2018).
- Senyen Kaplan ET, 'Yabancılik Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerinde Uygulanacak Hukuk-Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı' (2025) 1 (53) Sicil İş Hukuku Dergisi 9-28.
- Senyen Kaplan ET, *Bireysel İş Hukuku* (Güncelleştirilmiş 12. Baskı, Yetkin 2022).
- Süzek S, *İş Hukuku* (10. Baskı, Beta 2014).
- Şahin BÇ, *Bireysel İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk* (1. Baskı, On İki Levha 2021).
- Şanlı C, Esen E ve Ataman-Figanmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (12. Bası, Beta 2025).
- Şenol Ercoşkun HK, 'Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK.m.27' (2016) 74 (2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 709-738.
- Şirin T, *Türkiye'de Anayasa Şikâyeti (Bireysel Başvuru) İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Almanya Uygulaması ile Mukayeseli Bir İnceleme* (On İki Levha 2013).
- Tarman ZD, 'Yabancılik Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2010, C. 59, S. 3, s. 521-550.
- Tekinalp G, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları* (13. Baskı, Vedat 2020).
- Turan H, 'Bireysel Başvuru Yolunun Tanımı, Amacı ve Özellikleri' iç Hüseyin Turan ve Recep Kaplan (ed), *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2015) 1-6.
- Uçar A, 'Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı Sonrasında Yurt Dışı İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk Seçimine İlişkin Hükümlerin İş Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi' (2025) 29 (3) Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1091-1147.